

Hrvatski

glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XXI

Broj 186

2023.

ISSN 1800-5179

*Boka -
neiscrpna
inspiracija*

Sadržaj:

- 3** U Kotoru predstavljen prvi broj KOTORSKOG ZBORNIKA
- 7** Veličanstveno obilježen Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori
- 11** Razgovori o kulturi i umjetnosti Boke kotorske
- 16** Oproštajna misa zahvalnica mons. Ivana Štironje
- 19** Tripundan u Zagrebu 2023. godine
- 22** Znakovi identiteta – sveci zaštitnici u umjetnosti 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Boki kotorskoj i Dubrovniku
- 24** Turistička organizacija Kotor važna karika na putu pozicioniranja Kotora na listu ekskluzivnih turističkih destinacija
- 30** Ljepota u oku Eleonore Apollonio Kocka
- 32** „Kroz korizmu do Uskrsa“
- 36** Aktualnosti
- 41** Kronika Društva
- 42** Po bokeljski
- 43** Đir po Kotoru
- 51** Natpisi iz Boke kotoreke i Crne Gore u splitskim novinama do Drugoga svjetskog rata
- 57** Jadranski otoci – Krk
- 61** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj – Vanadis
- 63** In memoriam: Đorđe Begu

Poštovani čitatelji!

Poštovani čitatelji!

Kao što sam u prošlom broju najavila, sve ono što nismo bili u prilici tada zapisati, zabilježili smo u ovom broju.

Obilježen je Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori, promovirane su dvije izvrsne knjige koje se bave očuvanjem povijesti, baštine, kulture, umjetnosti... Boka kotorske. To je „Bokobran“, autorice Nevenke Šarčević i „Znakovi identiteta – sveci zaštitnici u umjetnosti 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Boki kotorskoj i Dubrovniku“, autora akademika Radoslava Tomića. Promoviran je i prvi broj Kotorskog zbornika u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj.

Zabilježili smo proslavu Tripundana u Zagrebu, razgovarali s direktorom Turističke organizacije Kotor o prošlim projektima i budućim planovima..., bili na izložbi slika Eleonore Apollonio Kocka...

U ovom broju završavamo „Đir po Kotoru“ koji smo započeli na Škaljarskoj pjaci, napravili đir preko Pjace od brašna, Pjace Gregorina, Pjace sv. Luke, Pjace od mlijeka i Pjace od kina, da bismo također u ovom broju zastali na Pjaci od oružja.

Uz „nove i stare“ teme, ljude, razgovore... uz sve nas različite i svoje, a istovremeno slične i „iste“ u neizmjerljivoj ljubavi prema Boki.

Srdačno vas pozdravljam do novog broja!

Vaša urednica,
Tijana Petrović

Naslovnica: Gornji Stoliv, Zoran Nikolić

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Pjaca od muzeja 361, Stari grad, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Joško Katelan, Marina Dulović, Danijela Vulović i Jasmina Bajo**
Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Matica, Radio Dux, Boka News, Radio Kotor, Zvonko Perušina, Miro Marušić, Radio Tivat, Zoran Nikolić, Aleksandar Dender, Tricen, Pomorski muzej Crne Gore Kotor, Arhiva Bokeljske mornarice, arhiva HGD CG**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 450 primjeraka

U Kotoru predstavljen prvi broj KOTORSKOG ZBORNIKA

Priredila:
Marija Mihaliček
Foto:
Radio Kotor

Kotorski zbornik, časopis za promociju kulturne, povijesne i prirodne baštine Boke kotorske u izdanju Ogranak Matice hrvatske u Boki kotorskoj, koji je tiskan finansijskom potporom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske i Matice hrvatske iz Zagreba, nedavno je predstavljen u Koncertnoj dvorani, u crkvi sv. Duha u Kotoru.

Uz pozdrave dobrodošlice publici, a osobito generalnoj konzulici Jasminki Lončarević iz GK RH u Crnoj Gori, predsjedniku HNV-a Zvonimiru Dekoviću i Adrijanu Vukšanoviću, predsjedniku HGI-ja, uvodno izlaganje o bokeljskom Ogranaku MH dala je Jasmina Bajo, koja je moderirala program promocije. Svečani ton promociji dao je glazbeni uvod, izvedba Mocartova dua br. 6, koji su izvele članice MH profesorice flaute Pina Bubanja i Bruna Matijević.

Glavna urednica Kotorskog zbornika i predsjednica OMH u Boki kotorskoj Marija Mihaliček tom prigodom je istaknula:

„U nastojanju da se, kao dio MH, naš Ogranak približi velikoj i plemenitoj ideji koju MH već 180 godina provodi u kulturi, osmjelili smo se na korak čiji je rezultat pred vama. Bio je to zahtjevan zadatak i veli-

Objavljivanje *Kotorskoga zbornika* izrazito je vrijedan prinos kako očuvanju od zaborava, tako i proučavanju nekih manje poznatih sastavnica iz bokeljske prošlosti...

Ogranak Matice hrvatske u Boki kotorskoj poziva Vas i Vaše prijatelje na predstavljanje prvog broja

KOTORSKOG ZBORNIKA

– časopisa za promociju kulturne, povijesne i prirodne baštine Boke kotorske.

Koncertna dvorana u crkvi sv. Duha u Kotoru, utorak, 4. 4. 2023. u 19 sati.

mh 180mh
matically hrvatska
Ogranak u Boki kotorskoj

● **KOTORSKOM ZBORNIKU** će govoriti: Slavica Stojan, Lovorka Coralić, Vesna Čučić, Jasminka Grgurević i Marija Mihaliček. Promociju će moderirati Jasmina Bajo, a glazbeno oplemeniti Pina Bubanja i Bruna Matijević.

Dobrodošli! KOTORSKI ZBORNIK 1-1-2022

ki izazov da se ideja pretoči u djelo. Dobra reakcija onih kojima sam izložila zamisao o pokretanju znanstveno-stručnog časopisa (a to su svi okupljeni oko prvog broja Katorskog zbornika) na samom početku je djelovala stimulatивно. Podrška i stručna pomoć članova uredništva Lovorke Čoralić, Vesne Čučić, Jasminke Grgurević i Slavka Dabinovića bila je velika pa zavrjeđuju moju veliku zahvalnost. Procijenit ćete sami ideju da se između korica ove knjige, na istom zadatku, nađu autori iz Hrvatske i Crne Gore. Zamisao je da se u časopisu objave radovi stručnjaka za razna područja kao što su graditeljstvo, slikarstvo, književno naslijeđe, duhovna baština, tradicijska kultura. Tekstovi hrvatskih i crnogorskih autora, pisani na dva jezika, povezani su idejom da jezikom povijesnih činjenica otkrivaju i tumače kompleksnu prošlost Boke kotorske, da objelodane i približe neke do sada nepoznate ili malo znane teme. I da otkrivaju neke zanemarene ili namjerno skrivane tragove hrvatskoga kulturnog identiteta u Boki kotorskoj. Smatram da je to jedna od vrijednosti ovog broja, a bit će i budućih izdanja Katorskog zbornika. To što

su se odazvali poznati autori pozivu na suradnju govori i o postignućima na polju zaštite kulturne baštine i istraživanja povijesti i kulture Boke kotorske te nas uvjerava da smo na pravom putu. Želimo i dalje suradnju s njima, ali se nadamo da će se širiti krug autora koji će pisati za Katorski zbornik.

Rođenje Katorskog zbornika poklopilo se s desetogodišnjicom smrti dr. Miloša Miloševića (1920. – 2012.). Ovaj svestrani znanstvenik bio je za života uzor i svakako će biti i novim generacijama istraživača. Većina autora koji pišu za

Katorski zbornik imali su privilegij svjedočiti njegovoj intelektualnoj i humanoj veličini, zato smo mu posvetili prvi broj. Želimo da naš časopis/godišnjak pronađe put do stručne javnosti, ali i da bude publikacija u kojoj će se naći i poneki tekst zanimljiv širem čitateljskom krugu. Također će se i za književne priloge i prikaze te kritičke osvrtne na knjige, izložbe i ostale kulturne događaje naći mjesta. Mislim da je taj koncept dobra osnova za nove brojeve Katorskog zbornika, kao i originalno likovno oblikovanje časopisa prema zamisli zagrebačkog dizajnera Marija Aničića.“

Slavica Stanislava Stojan, predsjednica OMH u Dubrovniku, rekla je: „Poštovani i dragi Bokelji, poštovani članovi Matice hrvatske, ogranka u Boki, dragi prijatelji, sve vas srdačno pozdravljam i prenosim vam pozdrave predsjednika Matice hrvatske Mira Gavrana, kao i cijeloga Glavnog odbora MH čija sam članica i prije par dana sam se vratila sa sjednice GO-a. Donosim vam njihove srdačne čestitke u povodu ove svečane promocije prvog broja novog časopisa vašeg ogranka. Neobično mi je drago da sam večeras

među vama jer gledajući vas prepoznajem lica koja su me i u ranijim prigodama ovdje dočekivala pa se uistinu osjećam među prijateljima. Ovaj ogranak koji slavi tek svoju prvu petogodišnju obljetnicu već se ubraja u vrlo djelatne ogranke Matice hrvatske. Naime, u tako kratkom vremenu bio je pravi izazov i uspjeh postići rezultate koje je ovaj ogranak postigao. To je organiziranje niza osobitih predavanja i lijepih susreta te osobito nekoliko iznimnih knjiga koje je ogranak objavio i bio nagrađen za to srebrnim plaketama i zlatnom plaketom, čime se malo koji od 120 ogranka Matice hrvatske može pohvaliti. Tako je nedavno objavljen *Muljanski kantual* pravo remek-djelo izdavaštva i kulturne, odnosno sakralne glazbene tradicije Boke kotorske. Nismo još ni *Kantual* promovirali posvuda gdje je trebalo (npr. u Dubrovniku), a evo nam već novog pothvata – pokrenuo je Ogranak i časopis i evo nam *Zbornika*, časopisa za promociju kulturne, povijesne i prirodne baštine Boke kotorske, impozantne knjige od tristo-tinjak stranica s istaknutim likom sv. Tripuna na naslovnici. Zbornik je to sastavljen

od znanstvenih i stručnih radova, proze i prikaza tematski povezanih s Bokom, odnosno Crnom Gorom. Riječ je o 25 relevantnih radova te zaključnim izvješćem predsjednice Ogranka MH na prvoj izbornoj skupštini ogranka 2022. Pažnju privlači ne samo broj vrsnih radova, nego i njihova tematska raznovrsnost. Oni dolaze iz društvenih i humanističkih područja: povijesti, umjetnosti, demografije, književnosti, jezika, religiologije i etnologije te povijesti brodogradnje. Njihov glavni motiv i svrha je govor o identitetu: o prostornom identitetu prelje-

pe Boke kotorske, o društvenom, kulturnom, jezičnom, književnom, religijskom i nacionalnom identitetu hrvatskoga puka koji u ovom prostoru od davnina živi i oplemenjuje ga. Veliki broj radova je sakralnog i religiološkog značaja. U tom smislu svakako bih istaknula prilog Roberta Tonsatija o Euharistijskom kongresu na Mulu 1938. godine do kojeg je došlo poslije Euharistijskog kongresa u Dubrovniku 1937. na kojem su sudjelovali Boke-lji u značajnom broju. Osobitu pažnju privlači rad pod naslovom 'Hodočašće Gospi od Škrpjela u kontekstu maritimnih hodočašća'. Ovi radovi, osim do sada nepoznatih saznanja, izvrstan su uvod u sveti tjedan u koji smo upravo ušli.

Svakako bih istaknula ulogu predsjednice Ogranka MH u Boki Marije Mihaliček u ostvarenju ovog zbornika. Nije lako upustiti se u ovakav izdavački pothvat, a ona je hrabro započela na tome raditi još prije nekoliko godina i privela ga kraju. Bdjela je nad ovim Matičinim izdavačkim ostvarenjem niz godina. Osmislila je područja njegovih interesa, okupila relevantne ljude – znanstvenike i stručnjake, pronašla novac za realizaciju ovog *Zbornika*. I ta skrb, ta po-

svećenost osjeća se u svakom segmentu ove knjige. *Zbornik* započinje uvodnom riječi Marije Mihaliček kao urednice. U *Zborniku* je važan rad Marije Mihaliček s tematikom iz povijesti djelovanja Matice hrvatske na ovom prostoru koja je, uz druga društvena kulturna društva, održala hrvatski identitet. Mihaliček je prikazala Matičine ogranke u Kotoru i drugim mjestima Boke prateći izvještaje Matice hrvatske o Matičinim povjerenicima i članstvu MH u Boki. Donijela je pregled svećenika koji su bili povjerenici i članovi Matice hrvatske u Boki kotorskoj u 19. st. i prvoj polovici 20. stoljeća. U zaključnom dijelu *Zbornika* predsjednica Mihaliček dala je prikaz četverogodišnjeg rada Ogranka Matice hrvatske u Boki kotorskoj. Svaka čast Marija i Tebi i svim Tvojim vrijednim i zaslužnim suradnicima i na ovom iznimnom ostvarenju!“

Slavko Dabinović, potpredsjednik Ogranka MH u Boki kotorskoj, pročitao je obraćanje **Lovorke Čoralić** koja nije bila u mogućnosti doći na promociju u Kotoru: „Kotorski zbornik, zamišljen kao edicija Matice hrvatske – ogranak u

Boki – hvale je vrijedna publikacija koja promišljeno objedinjuje radove niza autora koji se ponajprije obradom društveno-humanističkih tema bave baštinom ovoga kraja. Ovo je prvi broj i sadržajem i tekstovima djeluje mi vrlo impresivno. Pretežit broj ovdje objavljenih prinosa odnosi se na raznovrsne teme iz prošlosti Boke. Tako su, primjerice, obrađene teme poput prisutnosti glagoljice u Kotorskoj biskupiji, brodograđevne veze između Kotora i Korčule, kotorski iseljenici u bratovštini sv. Jurja i Tripuna u Mlecima, euharistijski kongres na Mulu 1939. godine, hodočašća svetištu Gospe od Škrpjela u kontekstu maritimnih hodočašća, kulturno-prosvjetna društva na Prčanju do Drugoga svjetskog rata, članovi Matice hrvatske iz Boke od 19. stoljeća do Drugog svjetskog rata, prinosi hrvatskih istraživača proučavanju Dokleje, kao i niz tema koje se bave umjetničkom baštinom Boke: ciborij iz Biskupije u Kotoru, djela Ljudevita Paskvalića u kontekstu renesansnog pjesništva Dubrovnika i Boke, biografsko djelo o Kotoranima autora Francesca Marija Appendinija

iz 1811. godine, infinitiv u jeziku *Nauk krstjanski* Ivana Antuna Nenadića iz 1768. godine, nepoznata slikarska djela Ivana Volarića u crkvi Gospe od Karmena u Perastu, životni put književnika i domoljuba Vjenceslava Čizmeka te dota Konavoke Marije Pušić udane na Prčanj. U skupini ostalih priloga obrađuje se više putopisnih zapisa, crtica i pjesama posvećenih Boki, analiziraju svjedočanstva o potresu u Boki 1667. godine i predstavlja suhozidna baština planinskoga zaleđa ovoga kraja. Slijede prozni prilozima te prikazi nekoliko knjiga posvećenih Boki. Zbornik završava izvješćem Marije Mihaliček o četiri godine rada Ogranka Matice hrvatske u Boki. Kotorski je zbornik, kako je definiran u dodatku uz ime časopisa, posvećen promociji kulturne, povijesne i prirodne baštine Boke te je ovo prvi objavljeni broj. Možemo opaziti kako su doista obuhvaćene i znanstveno obrađene brojne teme vezane uz bokeljsku baštinu u dugome nizu stoljeća povijesti ovoga područja.

Stoga možemo zaključiti da je objavljivanje Kotorskoga zbornika izrazito vrijedan prinos kako očuvanju od zaborava, tako i proučavanju nekih manje poznatih sastavnica iz bokeljske prošlosti. Iskreno se nadam da će izlaženje zbornika biti uspješno nastavljeno na dobrobit svih onih, i to ne samo Bokelja, koji poznaju i poštuju bokeljsku baštinu. U tom smislu još jednom čestitam Ogranku Matice hrvatske u Kotoru na ovom pregnuću i od srca želim kontinuitet izlaženja časopisa.“

Za detaljno predstavljanje sadržaja Kotorskog zbornika zaslužne su Vesna Čučić i Jasminka Grgurević, a o tome u idućem broju.

Veličanstveno obilježen Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori

Izvor i foto:
Radio Dux

Trinaesti siječanj izabran je za Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori, u spomen na dan kada su moći sv. Tripuna 809. godine prenesene iz Carigrada u Kotor. Program proslave Dana hrvatskog naroda počeo je svetom misom za domovinu i hrvatski narod u Crnoj Gori, u katedrali sv. Tripuna.

U večernjim satima, u Sportskoj dvorani Župa u Tivtu, održana je Svečana akademija i koncert klape Intrade, u organizaciji Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore. Potporu hrvatskoj zajednici svojim dolaskom dali su uzvanici iz Crne Gore, Republike Hrvatske, kao i Europskog parlamenta.

Večer je započela stihovima Ljube Stipišića Delmate, nakon kojih su intonirane himne Crne Gore i Republike Hrvatske.

Prisutne je pozdravio Zvonimir Deković, predsjednik HNV-a. „Hrvati smo u CG i kako duhovno tako i na sve druge načine pripadamo ovom prostoru. Boka je, uostalom, naš zavičaj, i to će zauvijek ostati. A, sudbina zavičaja je da mu se ljudi rođeni u njemu uvijek vraćaju. Nekad s puta, kao neki večeras među nama, ponekad u mislima, sjećanji-

Tomislav Bralić i klapa Intrade

ma, a ponekad u molitvi, ponekad, kao u ovom slučaju, brižljivo čuvajući i njegujući njegove tradicijske vrijednosti te aktivno radeći na njihovoj promidžbi”, rekao je, između ostalog, Deković u pozdravnom govoru.

Nazočnima se obratio i gradonačelnik grada Novalje, gospodin Ivan Dabo, koji je darovao koncert klape Intrade hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori, a koji je izrazio zadovoljstvo dolaskom i prisutnošću na obilježavanju važnog dana za Hrvate u Crnoj Gori.

„Kultura ima tu moć da sruši granice svojom snagom univerzalnosti i Boka je bila dio svijeta kada je svijet bio i mnogo dalji. Hrvati su državotvorni narod u Crnoj Gori. Crna Gora ima tu sreću da nije država jednog naroda. Na žalost, kao dijete Boke, osjećam stalni gubitak Hrvata u Boki. Odlaskom Hrvata iz Boke, gubimo tu moć Boke da oplemenjuje i obrazuje, stoga je jedna od mojih molbi – ostajte ovdje. Hvala na svemu što donosite Crnoj Gori i Boki. Hvala vam na državotvornosti države

Crne Gore“, rekao je počasni predsjednik SDP-a i nedavno ministar u Vladi Crne Gore Ranko Krivokapić.

Adrijan Vuksanović, predsjednik Hrvatske građanske inicijative, istaknuo je ponos što je upravo HGI aktivno sudjelovala u donošenju emancipatorskog Zakona, koji nam omogućava da slavimo Dan Hrvata u Crnoj Gori - i ne samo u Crnoj Gori, nego i izvan njezinih granica.

„Današnji dan važan je za Hrvate, ali važan je i za Crnu Goru, jer njegujući vlastiti identitet mi na najbolji način predstavljamo Crnu Goru. Branimo je od svih koji bi od nje napravili nešto drugo. Ne možemo birati vrijeme u kojem živimo, ali ono što možemo - to je ustrajno zastupati sve ono što su vrijednosti našeg identiteta. I nismo slučajno odabrali ovaj dan, ne samo zato što je on najdublja povijesna pozicija u autohtonom višestoljetnom trajanju Hrvata u Boki, već i zbog uzornog primjera sv. Tripuna, koji je potvrdio da se nekada identitetske vrijednosti moraju braniti i žrtvom”, rekao je prilikom obraćanja Adrijan Vuksanović.

U ime Središnjega državnog ureda za Hrvate izvan RH obratio se Zvonko Milas, koji je spomenuo brojne projekte koje Središnji ured podupire: „S velikom motivacijom i ponosom podupiremo različite projekte koji se ostvaruju u svim područjima društvenog života uz učenje hrvatskoga jezika, kulturni amaterizam, kao i upoznavanje i očuvanje bogate materijalne i nematerijalne baštine te doprinose jačanju povezanosti Hrvata u Boki kotorskoj i cijeloj Crnoj Gori te povezanosti s Hrvatskom. Siguran sam da ćemo zajedničkim snagama i ustrajnim radom uspjeti očuvati sve ono što stoljećima čini prepoznatljivima Hrvate koji žive na

ovome prostoru, a ponosnima sve Hrvate diljem svijeta.”

Dolazak Marijana Kustića, predsjednika Hrvatskoga nogometnog saveza i izbornika Zlatka Dalića izazvalo je kod prisutnih opće oduševljenje. Njihov dolazak je izraz poštovanja hrvatskoj zajednici, a gospodin Dalić je čovjek koji je uspio ujediniti sve Hrvate diljem svijeta i učiniti ih ponosnim. Skroman, po čemu je i poznat, izrazio je zadovoljstvo dolaskom te rekao da će se i dalje truditi učiniti hrvatski narod ponosnim na uspjehe reprezentacije.

„Europski put Crne Gore mora biti jedini put. Vi ćete donijeti još onaj mali djelić hrvatske kulture koji nam treba u Europskom parlamentu. Imate našu punu potporu. I ponosno kažete - Da, mi smo Hrvati”, naglasila je Sunčana Glavak, hrvatska zastupnica u Europskom parlamentu.

Izaslanik predsjednika RH, NJ. E. Veselko Grubišić, obratio se prisutnima: „Želimo da Crna Gora ubrza svoje reforme i snažnije krene u pregovaračkom procesu kako bi što prije postala članicom EU-a. Hrvatska za Crnu Goru ne vidi vrjedniji put i cilj od članstva u EU. Bit ćemo uz CG na svakom koraku prema članstvu u EU. Drago mi je da je za Dan Hrvata u Crnoj Gori baš izabran 13. siječnja, koji još jednom svjedoči neizbrisivu vezu između Hrvata, sv. Tripuna i Kotora. Naš hrvatski identitet je afirmativnog karaktera. Potrebno nam je zajedništvo svih Hrvata kako bismo ustrajali na očuvanju onih vrijednosti koje smo gajili još od stoljeća sedmog.”

Izaslanik predsjednika Crne Gore, gospodin Boris Bastijančić, istaknuo je da je ovo prilika da se oda priznanje Hrvatima Crne Gore, koji čuvaju svoju tradiciju, promoviraju njezine korijene i vrijednosti,

NJ. E. Veselko Grubišić

koji njeguju pažljivo njezinu jedinstvenu kulturno-povijesnu riznicu istodobno pridonoseći obogaćivanju demokratske Crne Gore i kulturne raznolikosti. Hrvati su iznjudrili ličnosti kojima se ponose i Crna Gora i Hrvatska - to s razlogom čine. To su ličnosti koje su obogatile europsku, znanstvenu i kulturnu baštinu”, navodi Bastijančić. Osvrnuo se i na partnerski odnos dviju država, kao i na projekt Putevima bokeljskih Hrvata, koji se realizira na dobrobit oba naroda.

Na kraju, nazočnima se obratio i izaslanik premijera RH, ministar vanjskih i europskih poslova RH, gospodin Gordan Grlić Radman, koji je istaknuo zadovoljstvo što obilježavanju važnog dana za Hrvate u Crnoj Gori prisustvuju i Ranko Krivokapić i Raško Konjević, s kojima dijeli iste vrijednosti - razumijevanje, poštovanje, ljubav prema domovini, kulturu i građansku kulturu: „Vi ste zapravo zrcalo Crne Gore. Ponosni narod Crne Gore, koji pripada Europi, zajedno s nama.“

Zvonimir Deković, Gordan Grlić Radman i Zvonko Milas

Dora Štampić i Doris Deković

Ministar Radman ističe da treba razumjeti i stvari iz prošlosti, kao i pričati o njima.

„Moramo poštivati identitete. Potrebno nam je zajedništvo, ali ne bilo kakvo. Poštujemo tuđe, ali ne damo svoje. Kada vidite Vatrene, vidite refleksiju jednog naroda i njihovu borbu. Budimo zajedno, poštuju se. Ne bojte se, mi smo uz vas, Republika Hrvatska je uz vas“, istaknuo je ministar Radman, uz riječi potpore i ohrabrenja.

Usljedio je koncert klape Intrade, koji je sve dirnuo emotivnim glasom Tomislava Bračića, koji smo dugo čekali.

U glazbenom dijelu nastupile su i Doris Deković i Dora Štampić, koje su izvele pjesmu „Ovo je moja krv“, na oduševljenje prisutnih.

Među prisutnima bili su i generalna konzulica Generalnog konzulata RH u Kotoru gospođa Jasminka Lončarević, koja svojim radom, trudom i zalaganjem pridonosi zajedništvu hrvatske zajednice u Crnoj Gori, a posebno u Boki. Zatim je tu bila i profesorica Vanda Babić Galić, posebna savjetnica ministra Gordana Grlića Radmana, koja više od trideset godina promiče hrvatski kulturni kod Boke, produbljuje hrvatsko-crnogorske kulturološke odnose, dovodi studente i trudi

se predstavljati svoj hrvatski narod i svoju Boku na način kako to i zaslužuju. Iz bliskog susjedstva došli su dubrovač-

ko-neretvanski župan Nikola Dobroslavić i gradonačelnik Dubrovnika Mato Franković, zatim predsjednik Albanskog savjeta gospodin Faik Nika sa suradnicima te predsjednik Zrinske garde, gospodin Đuro Bel i počasni predsjednik Alojzije Sobočanec, s gardistima, koji su dali poseban ugođaj večeri. Također su bile prisutne i izaslanica predsjednika Hrvatskoga narodnog sabora Darijana Filipović i Andrijana Katić, savjetnica predsjednika Čovića.

Razmijenjeni su i prigodni darovi te uručene zahvalnice HNV-a ministru Radmanu i državnom tajniku Milasu, za nemjerljiv doprinos Hrvatima u Boki.

Zlatko Dalić

**PREDSTAVLJENA KNJIGA „BOKOBRAN“
AUTORICE NEVENKE ŠARČEVIĆ**

Razgovori o kulturi i umjetnosti Boke kotorske

Priredila:

Tijana Petrović

Foto:

Radio Dux

Promocija knjige „Bokobran: razgovori o kulturi i umjetnosti Boke kotorske“ autorice Nevenke Šarčević održana je 29. siječnja u kotorskoj katedrali svetog Tripuna.

O knjizi su, osim autorice, govorili: don Robert Tonsati, kancelar Kotorske biskupije, Jasminka Grgurević, savjetnica/konzervatorica, urednica prof. dr. Katarina Horvat-Levaj i Silva Tomanić-Kiš iz nakladničke kuće ArTresor.

Ova zanimljiva i vrijedna knjiga u osam cjelina donosi razgovore koje je autorica vodila u emisiji „Bokobran“ na Radiju Dux o historiji, arheologiji, zaštiti spomenika, historiji umjetnosti i crkvenoj historiji područja Boke kotorske.

Izdanje je objavljeno u zajedničkom pothvatu Kotorske biskupije, Instituta za povijest umjetnosti i nakladničke kuće ArTresor 2019. godine.

Recenzenti su akademik Tonko Maroević i akademik Radoslav Tomić, urednica je dr. sc. Katarina Horvat-Levaj, a fotografije kojima je knjiga bogato opremljena zabilježio je fotograf Paolo Mofardin.

„Baština Boke kotorske ne sagledava se jednim pogledom... slojevi su to koji se mogu slutiti u prisutnosti. Možda upravo u bokeljskoj tišini onih koji je još čuju“

Tomanić-Kiš na samome početku zahvalila je Kotorskoj biskupiji i svim sudionicima u projektu te izrazila zadovoljstvo što se promocija knjige održava u Kotoru, čestitavši proslavu svetog Tripuna. „Neki od nas posjetili su Boku prije mnogo godina i žive sa sjećanjem o njezinoj slobodi deset-

ljećima. Neki od nas došli su u Boku relativno nedavno i ostali, kao mnogi prije nas, potpuno očarani. Naše zadovoljstvo da smo mogli sudjelovati u ovom projektu je zaista iskreno, duboko i veliko“, rekla je Tomanić-Kiš i pritom istaknula da je rad na knjizi započet u suradnji s biskupom Ilijom

Don Robert Tonsati, Katarina Horvat-Levaj, Nevenka Šarčević, Jasminka Grgurević

Janjićem, nastavljen s apostolskim administratorom, a danas se predstavlja u prisutnosti biskupa Ivana Štironje.

„Kao što nitko od nas ne može zamisliti historiju, kulturu, Atenu, Rim ili Firenzu, a da se ti gradovi nisu nalazili tamo gdje upravo jesu, tako smo sigurni da historija, kultura i umjetnost Boke kotorske ne bi bili ovakvi kakvi jesu da Boka nije takva kakva jest, da nije na tom geografskom položaju na kojem je stvoren njezin identitet na razmeđu kulturnih utjecaja, na razmeđu apetita velikih sila.

Identitet koji se stvorio čvrsto je usidren u kršćansko-

me Mediteranu. Izložen je bio mnogim utjecajima, razvio svoje vlastite posebnosti, bogatu historiju cijele južne Europe.

Kada se govori o historiji kulture, san historičara jest da se obuhvati što je moguće širi, ako već ne cjelokupni kontekst, a to je često nemoguće. Svojom širinom, ključnošću, spremnošću i otvorenošću da prihvati stručnjake iz brojnih područja ova knjiga i autorica dali su nevjerojatan doprinos ostvarenju tog sna – da se prikaže kultura i umjetnost jednog područja u svoj njegovoj širini”, rekla je Tomanić-Kiš.

Mons. Ivan Štironja

Riječ-dvije o Boki

Akademik Radoslav Tomić bio je spriječen da prisustvuje kotorskoj promociji knjige pa je njegovo izlaganje pročitao don Robert Tonsati:

„Boka kotorska nije dovoljno poznata u Hrvatskoj iako je taj prostor stoljećima dijelio sličnu sudbinu sa susjednom Dubrovačkom Republikom i Dalmacijom. Stoljećima je s Dalmacijom bila u istoj državi, u doba Mletačke Republike, Austrije i Jugoslavije. Brojni Hrvati, katolici, od Prevlake do Budve, u različitim su životnim djelatnostima dali bitan, ponekad i sudbonosan doprinos u oblikovanju i razvitku hrvatskoga društva. Spomenimo slikara Lovra Marinova Dobričevića, tiskara Andriju Paltašića, slikara Tripa Kokoľju, književnike renesansnoga i baroknoga razdoblja iz obitelji Bolica, Bucchia, Bisanti, Pasqali, Drago, Pima, teologe iz obitelji Bisanti, Drago, Kosović, Zmajević, Tripković, Luković, Štukanović, Radoničić, a iz naših dana prisjetimo se Gracija Ivanovića, Gracija Brajkovića i Branka Sbutege. Njima treba pribrojiti glazbenike Ivana Brkanovića i Miroslava Homena, znanstvenike poput Antuna Dabinovića, Antuna Lui, Karla Radoničića, Miloša Miloševića, Toma i Vladislava Brajkovića ili političare poput Savke Dabčević Kućar. Kako da se ne sjetimo suptilnih pjesnika Frana Alfrevića i Viktora Vide ili svestranih umjetnika Andrije Maurovića, Mira Glavurtića ili novinara Luke Brainovića. I tako bismo mogli nizati ugledna i značajna imena Bokelja koji su dali važan doprinos ne samo svojem užem zavičaju, nego cijeloj Hrvatskoj i Europi čiji je integralni dio Boka oduvijek bila.

Kao da smo u toj galeriji slavni ličnosti zaboravili pomorce i kapetane koji su od

osvita civilizacije na Jadranu imali jednu od središnjih točaka upravo u Boki. Najprije Kotor i Risan, a zatim su im se već od srednjega vijeka priključili Perast, Prčanj, Dobrota i Stoliv, ali i Budva i Herceg Novi. U tom nizu prisjetimo se Jerolima Bizantija koji je s cijelom posadom na galiji Sveti Tripun poginuo u Lepantskoj bitci 1571. godine, Iva Visina koji je oplovio svijet ili brojnih članova iz pomorskih obitelji Bujović, Balović, Martinović, Visković, Smecchia iz Perasta, Dabinović, Ivanović, Tripković, Kamenarović, Radimiri, Milošević i Radoničić iz Dobrote, Luković, Verona, Sbutega, Đurović iz Prčanja, Žiga i Ivanović iz Stoliva te poznate i nepoznate pomorce iz drugih gradova i sela u Zaljevu.

Galerija likova koje smo nabrojili otkrivaju životnu, kulturološku i vjersku drevnost hrvatske zajednice u Boki koja je, iako malobrojna, bila stalno prisutna, osviještena i utjecajna u rodnome kraju, ali i u susjednoj Crnoj Gori, Dubrovniku, a onda kasnije i u Dalmaciji. Nemjerljiv je bokeljski doprinos u povijesti Venecije čiju su vlast priznavali od 15. do kraja 18. stoljeća te u Trstu 19. stoljeća.

U tom su zaljevu sve drevne kulture ostavile zavidan vidljiv trag i u arhitekturi, podjednako svjetovnoj, vojnoj i sakralnoj. Iznad svih je katedrala sv. Tripuna u Kotoru, brojne srednjovjekovne i novovjekovne crkve i samostani, među kojima je i slavno svetište Gospe od Škrpjela.

Taj povijesno složen i slojevit prostor oduvijek je privlačio istraživače i znatiželjnike koji su htjeli proniknuti ne samo u umjetničku baštinu i brojne spomenike, nego su, mnogi od njih, pokušali prepoznati mentalitet i duhovnu stvarnost toga kraja u kojemu su se rodili toliki sveci od Pe-

Nevenka Šarčević

tilovrijenaca, preko bl. Ozane Kotorske, bl. Gracija iz Mula, Ane Marije Marović i sv. Leopolda Mandića. Takva koncentracija svetosti Boki daje posebnu crtu u kojoj se prepoznaje snažan duhovni obzor i duboka misaona snaga male hrvatske zajednice.

Na tim pobudama nastala je i knjiga Bokobran. U njoj je autorica, povjesničarka umjetnosti Nevenka Šarčević, razgovarala s brojnim osobama iz Hrvatske i Crne Gore koji su, na različite načine povezani s Bokom, govorili o umjetničkim fenomenima koji su sačuvani u tamošnjim gradovima i seli-

ma, crkvama i samostanima, palačama i domovima pomoraca. Iz te široke lepeze pažljiv će čitatelj moći dobiti jasniju sliku Zaljeva koji je mnogima u srcu, ali unatoč tome imaju relativno skromna znanja o vrijednostima koje su u njemu sačuvane ili su u njemu nastale. Knjiga je protkana brojnim fotografijama Paola Mofardina i u toj povezanosti slike i riječi može se otvoriti put u Boku svima onima koji na dalmatinskom jugu žele pronaći, vidjeti i čuti svjedočanstva o hrvatskoj prisutnosti i umjetničkim djelima od antike do suvremenih dana. Ako je istina da

vidimo ono što znamo, onda Bokobran može pomoći da se Boka bolje upozna u njezinu najljepšem licu, u umjetnosti koja trajno svijetli na obalama toga dragog kraja.“

Neraskidiva veza Boke kotorske i Dalmacije

Prof. dr. Horvat-Levaj na početku izlaganja ocijenila je da je knjiga koja se večeras predstavlja od iznimne važnosti ne samo za Boku kotorsku, već i za Dalmaciju zbog vrlo čvrstih i značajnih kulturnih veza koje ih od davnina spajaju u cjelinu. „U ozračju želje da se naglasi veza Boke kotorske s Dalmacijom te da se istraživanja hrvatskih stručnjaka približe široj kulturnoj javnosti nastala je knjiga Bokobran, a autorica je uspješno ujedinila svoja dva zanimanja – historičarke umjetnosti i novinarka“, rekla je Horvat-Levaj.

Sugovornici iskusne novinarka i znalačke historičarke umjetnosti, autorice knjige, vrlo su nadahnuto interpretirali svoja znanstvena postignuća u proučavanju arhitekture, skulpture, slikarstva, umjetnosti, graditeljstva. „Kao nezaobilazni sugovornici svoj su doprinos dali svećenici iz Katorske biskupije i bokeljskih župa koji nisu važni samo kao vjeroučitelji umjetnina, nego i

kao njezini trajni čuvari“, ocijenila je Horvat-Levaj.

Ona je objasnila da je kompleksno sagledana tematika „Bokobrana“ grupirana u nekoliko cjelina.

Između ostalog, u knjizi se govori o Boki kotorskoj u historiji i antici, arheološkoj baštini, rimskim mozaicima u Risnu, Boki kotorskoj i Dalmaciji tijekom povijesti, Boke-ljima u Mlecima, neistraženim temama historije Boke, o baroknoj arhitekturi, kiparskim i slikarskim dometima bokokotorskog baroka, o bokokotorskim fortifikacijama, modernoj i suvremenoj umjetnosti u Boki, zaštiti spomenika u Boki.

„Nakon ove zaista višestruko vrijedne, s jedne strane iznimno znanstvene, a s druge strane iznimno atraktivne knjige upravo zahvaljujući i vrhunskim fotografijama, prijeko potrebnu sintezu umjetničke baštine Dalmacije, Dubrovnika i Boke kotorske bit će puno lakše razumjeti i dalje proučavati“, zaključila je Horvat-Levaj.

Obrana bokeljske tišine

O knjizi je govorila i Jasminka Grgurević koja je istaknula da je Boka kotorska tijekom povijesti pripadala dalmatinskom krugu, ali su na nju utje-

cali i Bizant, srednjovjekovno srpsko carstvo, Venecija, kao i dodiri sa zaleđem kojim su u različitim razdobljima upravljale različite vlasti. „Danas je Boka kotorska teritorijalno dio države Crne Gore. A kako se radi se o specifičnom području koje u sebi nosi dodire različitih historijskih i kulturnih stilova, nerijetko bikonfesionalnih sadržaja u umjetničkoj ikonografiji, njihov značaj u crnogorskim okvirima često se ne prepoznaje i upravo zato zanemaruje. I bit će slobodna konstatirati da zato što izlazi iz uobičajene razumljive kulturno-historijske sheme ostaje sama. Jer Boka kotorska je prema karakteristikama prostora, kulturne baštine, ali i po duhu i po vrijednostima prije svega dio svjetskoga kulturnog identiteta“, rekla je Grgurević.

Prema njezinim riječima, kultura i umjetnost Boke kotorske kompleksna su tema koja nadilazi neobvezne razgovore. „Upravo zato razgovori na ovu temu podrazumijevaju sugovornike određene širine, senzibiliteta, a prije svega sugovornike s empatijom u pristupu. Takve sugovornike pronašla je autorica knjige. Radi se o razgovorima za radio koji su transponirani u intervju. Transpozicija iz radioemisije u knjigu može biti izazovan proces zato što ova dva medija imaju razliku u strukturi, ri-

tmu i načinu na koji publika na njih reagira. Postojala je opasnost da se u razgovorima niivo teme degradira.

Istodobno, prednost razgovora bila je u tome što su sugovornici i istraživači na ovaj način bivali slobodniji i opušteniji pa su priopćavali one intuitivne odrednice koje su najbliže njihovim razmišljanjima. Slobodni smo zaključiti da je ta barijera pisana - izgovorena riječ vješto uklonjena i da je autorica uspjela izbjeći opasnost i iskoristiti prednosti metode koju je koristila. Ova knjiga sa sobom nosi upravo neposrednost i intimnost radija, dok na drugoj strani ima deskriptivni jezik i ritam za svu kompleksnost i detalje knjige koja angažira čitatelja", istaknula je Grgurević.

„Iako izgleda heterogena u opsegu, knjiga homogenizira odnos znalačkih pojedinaca prema temi koja nosi sa sobom težinu i snagu jedinstvenog prostora, koji ima svoje različite posebnosti. Uz to što predstavlja svjedočanstvo, knjiga nameće i obvezu budućim generacijama prema očuvanju slojevitosti i duha ovoga malog amfiteatra na vodi, okruženog brdima, u kojemu se predstave igraju vjekovima. I već sa sigurnošću mogu tvrditi da će ova knjiga biti neizbježno sredstvo orijentacije prilikom proučavanja, istraživanja i tumačenja historijskog i kulturnog identiteta Boke kotorske.

Uvodno izlaganje knjige koje je naslovljeno – Bokeljska tišina za one koji je još čuju – autorica Nevenka Šarčević završava riječima... 'baština Boke kotorske ne sagledava se jednim pogledom... slojevi su to koji se mogu slutiti u prisutnosti. Možda upravo u bokeljskoj tišini onih koji je još čuju'.

Upravo zato noćasnjem razgovoru doživljam kao nastava-

vak 'projekta', koji ću nazvati – Obrana bokeške tišine – uz napomenu – ponekad je potrebno vrisnuti da bi se tišina čula! Čestitam autorici i svima koji su sudjelovali u ovom projektu“, zaključila je Jasminka Grgurević.

Dokument minulog vremena

Don Robert Tonsati istaknuo je da knjiga „Bokobran“ predstavlja jedinstveni autorski pothvat historičarke umjetnosti Nevenke Šarčević, koji je dugo čekao da bude predstavljen javnosti. Prema njegovim riječima, ovo bogato multidisciplinarno djelo nije moguće predstaviti u svim aspektima i dometima. „To je zbirka autoriziranih tekstova koji izvorno nisu članci, već su to razgovori koje je autorica Šarčević vodila u emisiji Bokobran na Radio Duxu, jedinome hrvatskom radiju u Boki kotorskoj i Crnoj Gori koji je dio hrvatske zajednice i predstavlja hrvatski narod u medijskom prostoru.

Radi se o oko 100 emisija u kojima okuplja sugovornike iz Hrvatske, Crne Gore i Srbije i u razgovoru s njima omogućava široj javnosti da se upozna s njihovim istraživanjima, istodobno produbljujući mnoge teme“, naveo je Tonsati i ocijenio da su baština i tradicija postale žrtve nemarnika, a ova knjiga predstavlja njihovu obranu.

„Bokobran je dokument nama bliskog, ali minulog vremena. U njemu nam sugovornici pripovijedaju iskreno o svojim postignućima i planovima od kojih su se neki ostvarili, a neki nisu. Neki od sugovornika nisu više među nama. Čitamo na impresijama o Boki koji nam daju uvid u misaoni svijet samih autora, pokazuju kako se Boka promijenila u kratkom vremenu.

Baština je ovdje ispričana na način da oni koji pripovijedaju nisu ostali u svojim okvirima, nego ih je Nevenka izvukla i pretvorila u jednu odu.

Knjiga će pomoći da se bolje upoznamo s kulturnom baštinom Boke, njezinim pripovjedačima i tumačima, ali nas i potaknuti na blizinu i nove stvari“, poručio je Tonsati.

Čuvar bokeljske baštine i kulture

Autorica Šarčević zahvalila je svima koji su podržali projekt i prisjetila se snažnih dojmova svoga prvog susreta s Bokom pa Gospom od škrapjela... što je usporedila s „iskustvom susreta s vrsnim umjetničkim djelima u koja ne možemo nikad do kraja proniknuti niti ih interpretirati“.

Šarčević je istaknula da je vrlo ponosna i zadovoljna što je ostvarila svoj cilj – da ovim projektom knjige na neki način sačuva baštinu.

Prisutne je na kraju večeri pozdravio kotorski biskup, mons. Ivan Štironja, koji je govorio o ljubavi i strasti - prema povijesti, prema umjetnosti, istini, vjeri... O ljubavi, koja se ove večeri osjetila u katedrali. Zahvalio je autorici i uručio joj prigodan dar.

Ovo izdanje financijski su podržali Ministarstvo kulture i medija i Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Na promociji su bili prisutni veleposlanik Republike Hrvatske u Crnoj Gori Veselko Grubišić, generalna konzulica Republike Hrvatske u Kotoru Jasminka Lončarević, kotorski biskup mons. Ivan Štironja, mons. Ilija Janjić, biskup u mirovini, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Zvonimir Deković i predsjednik Hrvatske građanske inicijative Adrijan Vuksanović.

DOSADAŠNJI BISKUP KOTORSKE BISKUPIJE MONS. IVAN ŠTIRONJA SLAVIO JE OPROŠTAJNU MISU ZAHVALNICU SA SVEĆENICIMA I VJERNICIMA U KATEDRALI SV. TRIPUNA

Oproštajna misa zahvalnica mons. Ivana Štironje

Izvor:

Kotorska biskupija

Foto:

Radio Dux

Odlukom Svetog Oca Franje koja je objavljena 31. siječnja 2023. godine, kotorski biskup mons. Ivan Štironja imenovan je biskupom Porečke i Pulske biskupije.

U subotu, 4. ožujka, mons. Ivan Štironja, imenovani biskup Porečke i Pulske biskupije, slavio je svoju oproštajnu misu zahvalnicu za dvogodišnju biskupsku službu u Kotorskoj biskupiji. Uz biskupa Štironju, euharistiju održanu u kotorskoj katedrali sv. Tripuna suslavili su i Francis Assisi Chullikatt, apostolski nuncij za Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu, Rrok Gjonleshaj, barski nadbiskup, Ilija Janjić, umirovljeni kotorski biskup, te svi svećenici Kotorske biskupije.

Na početku mise biskup Ivan pozdravio je okupljene naglasivši kako u misi želi prikazati zahvalu za dvogodišnju biskupsku službu te moliti za što skoriji izbor novoga biskupa, za nova svećenička i redovnička zvanja, kao i za sve svećenike, redovnice, vjernike, za mladež i djecu, za mlade bračne parove kao i za sve

Biskup Štironja

„Crkva katolička u ovoj zemlji ima i te kako važnu ulogu u svim segmentima društva, kako u prošlosti tako i danas. Zato budite ponosni, hrabri te poput sv. Tripuna, našega nebeskog zaštitnika i čudotvorca – ne bojte se i nemojte se sramiti svjedočiti svoj kršćanski i nacionalni identitet o kojemu svjedoče i brojne naše crkve, građevine i cijeli gradovi.“

promijeniti sustav suživota i ljudskog bratstva u svijetu. Ta novost vjere i životnog stila su osnove kršćanskog svjetonazora koji je htio oblikovati u nama, njegovim svjedocima, jer su plod njegova vlastitog iskustva Boga Oca, koji nas prihvaća s neizmjernom nježnošću, brigom i ljubavlju. Stoga riječi prijetnje ili osjećaji mržnje, osvete i prijezira ne smiju imati mjesta u srcu Kristova učenika. Prava ljubav ne može ovisiti o onome što prima od drugoga. Ljubav treba htjeti nadasve dobro drugih, neovisno o tome što oni rade za nas ili protiv nas. Jer, takva

bolesne, nemoćne, osamljene i ostavljene, za sve stanovnike Kotorske biskupije i cijele Crne Gore.

Prigodnu homiliju uputio je mons. Chullikatt, apostolski nuncij. Isusov poziv na savršenstvo i ljubav i prema neprijateljima, kako je rekao nadbiskup Chullikatt, traži od nas kao njegovih učenika da napustimo prikovanost i fosiliziranost starog mentaliteta te u težnji za savršenstvom prigrlimo novost Kristove poruke, koju nije samo navijestio, već doslovno proveo u djelo. „Na ovaj način Isus je želio

je Božja ljubav prema nama“, rekao je apostolski nuncij.

Osvrćući se na biskupsku službu mons. Štironje, nuncij Chullikatt je rekao: „Stoga u ovoj prigodi prije svega želimo zahvaliti našem ljubljenom biskupu Ivanu i uputiti mu najiskrenije dobre želje za njegovu buduću pastoralnu misiju u Porečkoj i Pulskoj biskupiji. Istodobno, sa žaljenjem što gubimo tako vrijednog pastira bliskog svomu narodu, želimo osobito zahvaliti mons. Štironji na očinskoj brizi kojom je vodio ovu biskupiju u protekle dvije godine i za sve dobro koje je učinio za svakog od

nas. Molimo Boga da ga blagoslovi u njegovoj novoj misiji u biskupiji Poreč i Pula koju mu je povjerio papa Franjo, koji bolje od nas poznaje pastoralne potrebe biskupija na ovom području, među kojima je i Porečka i Pulska biskupija koja je na svog biskupa čekala više od dvije godine.“

Na kraju misnog slavlja mons. Štironja uputio je zahvalni govor u kojem je, između ostaloga, rekao: „Ovim sam, dakle, euharistijskim slavljem želio reći Trojedinom Bogu hvala, kao i nebeskoj Majci Mariji, Majci Crkve, svim nebeskim ugodnicima na čelu sa svecima i zaštitnicima Kotorske biskupije. Želio sam zahvaliti svima vama dragi vjernici Kotorske biskupije na čelu sa svećenicima, u zajedništvu sa sestrama redovnicama. Hvala vam na molitvama i suradnji za spasenje naših duša, za dobro Crkve, društva i svih stanovnika ove zemlje. (...) Crkva katolička u ovoj zemlji ima i te kako važnu ulogu u svim segmentima društva, kako u prošlosti tako i danas. Zato budite ponosni, hrabri, te poput sv. Tripuna, našega nebeskog zaštitnika i čudotvorca – ne bojte se i nemojte se sramiti svjedočiti svoj kršćanski i nacionalni identitet o kojemu svjedoče i brojne naše crkve, građevine i cijeli gradovi.“

Barski nadbiskup, mons. Gjonlleshaj, zahvalio je biskupu Štironji na dosadašnjoj uspješnoj suradnji, pomoći i potpori te je potaknuo svećenike i vjernike na molitvu za što skoriji izbor novog pastira Kotorske biskupije. Barski nadbiskup zahvalio je i u ime MBK sv. Ćirila i Metoda za biskupov doprinos radu ove biskupske konferencije.

Umirovljeni kotorski biskup Janjić čestitao je biskupu Štironji, poželjevši mu da na službi u Istri bude nositelj Kri-

stova mira i spasenja ljudskih duša.

Misi su nazočili vjernici i brojne redovnice iz Kotorske i Barske nadbiskupije, diplomatski predstavnici Republike Hrvatske te predstavnici društvenih, političkih i kulturnih institucija i udruga hrvatskog naroda u Crnoj Gori. Liturgijsko pjevanje predvodio je župni zbor kotorske katedrale pod ravnanjem Anđele Homen i uz orguljsku pratnju s. Dragice Kuštre.

Mons. Gjonlleshaj imenovan apostolskim upraviteljem upražnjene stolice Kotorske biskupije

Apostolska nuncijatura u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori u svom je priopćenju 18. ožujka 2023. obavijestila javnost da je, nakon premještaja kotorskog biskupa mons. Ivana Štironje u Porečku i Pulsku biskupiju (Hrvatska) i njegova preuzimanja 18. ožujka 2023. u kanonski posjed istog sjedišta, Sveti Otac Franjo imenovao apostolskim upraviteljem upražnjene stolice Kotorske biskupije mons. Rroka Gjonlleshaja, barsko nadbiskupa.

Tripundan u Zagrebu 2023. godine

Piše:

Josip Gjurović

Foto:

Timor Šatara

Nakon nemile pauze zbog koronavirusa i razornog potresa, Bokelji su se ove 2023. godine opet s radošću okupili na Tripundan, u petak 3. veljače, na novoj lokaciji, u crkvi sv. Leopolda Mandića u Voltinom naselju. Godinama, još od davnih vremena između dvaju svjetskih ratova, tripundansko misno slavlje održavalo se u crkvi sv. Marije na Dolcu. Crkva iz 14. stoljeća i župna od 1511. odlukom pape Julija II., u centru grada, svima omiljena svojom toplinom i blizinom, stradala je u potresu 20. 3. 2020. i sada je u dugotrajnoj obnovi

Potresom je razrušena i crkva Gospe u Remetama gdje smo, nakon popuštanja karantenskih restrikcija, održali misu u improviziranom šatoru pa je izbor ove godine bio crkva u župi sv. Leopolda Mandića u Voltinom naselju, koje ima oko 10.000 stanovnika. Župa

Crkva sv. Marije na Dolcu u obnovi

je osnovana 1994. godine, a prijedlog da bude posvećena tada blaženome Leopoldu Mandiću dao je kardinal Franjo Kuharić 1974. godine. Župa je obavljala misna slavlja u početku u kapeli sv. Leopolda u obiteljskoj kući na 170 m² prostora, a izgradnja nove crkve prema nacrtu ing. arh. Silve Kornhauser počela je 12. svibnja 2002. godine. Kardinal Josip Bozanić blagoslovio ju je **2. prosinca 2007. godine.**

Uz Pastoralni centar i uređeni okoliš s parkiralištem, cijeli kompleks izgleda skladno i ugodno, a unutrašnjost crkve, svijetla i široka, sa slikom sv. Leopolda iznad oltara, odiše vedrinom i toplinom.

Tome uvelike pridonosi i njezin agilni župnik, vlč. Željko Lovrić, koji je postao popularan kad je za vrijeme stroge karantene za Uskrs „old timerom“ (žutim spaćekom) obilazio svoje župljane i s ulice blagoslivljao njih i uskrsnu hranu na prozorima. A sada je kao domaćin dijelio s nama i svoje oduševljenje proslavom sv. Tripuna u njegovoj župnoj crkvi.

Počelo je kao i uvijek tradicionalnim igranjem kola Bokeljske mornarice na lijepom prostoru

ispred crkve, pod vodstvom Tonija Ivanovića i uz razdragano sudjelovanje okupljenih pljeskom .

Mali admiral, Mislav Brguljan, sin Karla i Ivane, unuk Antona Brguljana, govorio je Lode sv. Tripunu ispred oltara i dobio buran pljesak. Župnik je u svojoj propovijedi istaknuo lik i značaj sv. Tripuna, a gastald Ivo Škanata na kraju mise obratio se prema običaju Bokeljima, istaknuvši da su uz matičnu Bokeljsku mornaricu u Kotoru na popisu UNESCO-a 2021. i Tripundanske svečanosti, koje se više od sto godina slave u Hrvatskoj, a uvrštene su 2022. godine i kao nematerijalno dobro Hrvatske.

Misu su pratili momci iz poznate klape Sage-na i kasnije oduševili na domjenku izvedbom dalmatinskih pjesama i pjesmom „Za nas Kotorane“.

Crkva je bila puna mnogobrojnih Bokelja i župljana.

Mali admiral Mislav Brguljan govori Lode

Nakon grličanja i uz blagoslov sv. Blaža

Vlč. Željko Lovrić i gastald Ivo Škanata

Bokelji su se grlili i počeli družiti još u crkvi i nastavili su uz čakule i veselje u Pastoralnom centru, gdje nam je domaćin, vlč. Željko Lovrić, priredio bogati domjenak s kolačima koje su priredile vrijedne župljanke kojima je na trudu srdačno zahvalio gastald Ivo Škanata.

Desiree Xygga, kćerka nezaboravnog tajnika kap. Antona, s Jozom Gjurovićem i Zlatkom Homenom.

Druženje uz kapljicu i pjesmu trajalo je dugo te se nadamo da ćemo u crkvi sv. Leopolda Mandića proslaviti i sv. Tripuna tijekom tradicionalnog okupljanja Bokelja u Zagrebu.

**KNJIGA AKADEMIKA RADOŠLAVA TOMIĆA PREDSTAVLJENA U
KATEDRALI SV. TRIPUNA**

Znakovi identiteta

– sveci zaštitnici u umjetnosti 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Boki kotorskoj i Dubrovniku

Tekst i fotografije:
Radio Dux

U organizaciji Katorske biskupije i hrvatskog Instituta za povijest umjetnosti predstavljena je 10. veljače u katedrali sv. Tripuna u Kotoru knjiga akademika Radoslava Tomića *Znakovi identiteta – sveci zaštitnici u umjetnosti 17. i 18. stoljeća u Dalmaciji, Boki kotorskoj i Dubrovniku*.

Na početku večeri prisutne je pozdravio don Robert Tonsati.

Davor Trupković, glavni konzervator u Ministarstvu kulture i medija Republike Hrvatske, u svom obraćanju istaknuo je značaj očuvanja identiteta i kulturne baštine te rekao da je u ovu knjigu uloženi veliki istraživački rad, koji će olakšati posao i biti od pomoći konzervatorima i restauratorima.

„Riječ je o području Dalmacije, Boke kotorske i Dubrovačke Republike, a ono što povezuje tu baštinu je zaista analizirano na jedan iznimno originalan način. Kao što se i sam autor zapitao već u samom uvodu knjige što se iz takve stvarnosti, misleći na dalmatinsku stvarnost 17. i 18. st., moglo pojaviti kao konstanta, kao simbolička forma koja se

prepoznaje u umjetnosti, u slikarstvu i skulpturi, kao tema koja povezuje razjedinjeno uspostavljajući moguće narative koji nisu rezultat individualnih polja, nego odražavaju svijest o zajedničkoj povijesnoj sudbini, na što ubrzo odgovara - ostala je samo Crkva kao jedina institucija dugog trajanja u cijeloj pokrajini, u prvom redu brojne i česte i malene biskupije i župne zajednice, središta bratovština, crkve i svetišta u čijoj se umjetničkoj opremi mogla zrcaliti i otkriti povijesna slojevitost Dalmacije i njezine složene stvarnosti. Pokazalo se da su upravo bi-

skupije i njihove katedrale postale pozornice na kojima se gradi identitet sredina preko svetih zaštitnika, lokalnih svetaca i kulta relikvija. Uz svece zaštitnike vezani su najambiciozniji umjetnički projekti 17. i 18. st. jer su lokalne zajednice jedino u njima vidjele znakove vlastitog identiteta“, rekla je prof. Katarina Horvat-Levaj, ravnateljica Instituta za povijest umjetnosti, naglasivši koliko su sveci zaštitnici kao tema u umjetnosti bili dominantni i koliko su utjecali na vrhunska umjetnička postignuća, a u tome dakako prednjači Kotor i po važnosti sve-

ca zaštitnika i po ostvarenim umjetninama.

Don Robert Tonsati približio nam je sam pojam sveca zaštitnika i kult relikvija te dijelove iz knjige „Šematizam Kotorske biskupije“, pisane na latinskom jeziku 1907. godine. Dakle, kako navodi, tri patrona su naglašena u Šematizmu – sveti Tripun, sveti Jeronim, kao cjelokupne Dalmacije i bl. Gracija Kotorski.

„Kult ili štovanje svetaca je čast i vjera koju vjerni puk u crkvi iskazuje ljudima, koje je Crkva uzdigla na čast oltara. Svetački kult poznat je još od prvih kršćanskih vremena, imat će snažnu evoluciju tijekom povijesti i ta će se evolucija odraziti ne samo na vjersku praksu, ne samo na misao i teologiju, već na cjelokupnu kršćansku umjetnost i time na svjetsku umjetnost, gotovo u svim izričajima koje umjetnost ima. Kako se kult svetaca razvio i kako smo počeli štovati svece? On je zapravo vezan za kult mučenika. Mučenici su oni ljudi koji su u prvim kršćanskim stoljećima izgubili svoj život jer se nisu htjeli odreći vjere i takvi ljudi bili su prepoznati od crkvene zajednice i štovani na poseban način“, rekao je don Robert Tonsati naglasivši neprocjenjivost relikvija u duhovnom i materijalnom smislu: „Sveci su za kršćane prijatelji Božji,

Radoslav Tomić

građani neba, njihove relikvije su blaga nebeska.“

Don Robert ističe kako je nemoguće baviti se poviješću kulture Kotora bez poznavanja njegova zaštitnika.

Recenzentica knjige Sanja Cvetnić naglasila je identitet-sku ulogu svetaca te rekla da autor ističe povijesno-umjetničke komponente i svece promatra u širem kontekstu. Prema njezinim riječima knjiga je zapravo spomenik velikom iskustvu koje je dovelo do toga da se jedan veliki prostor od Krka do Kotora ispita kroz fenomen podizanja novih oltara i likovnih djela.

Autor knjige, akademik Radoslav Tomić, prisjetio se

izložbe „Zagovori sv. Tripunu“ i don Belana, koji je imao odlučujuću ulogu te navodi kako ga je spomenuta izložba znatno obilježila. Boka je uvijek imala visokoobrazovane svećenike te se akademik Tomić osvrnuo na značaj pojedinih ljudi koji su ostavili neizbrisiv trag: biskupa Butorca, don Gracije Jovanovića, don Gracije Brajkovića, don Branka Sbutege...

Autor je, kako i sam ističe, pokušao protumačiti ulogu svetačkih likova u umjetničkim djelima. Obrađivao je ulogu svetog Tripuna u umjetničkim djelima u Kotoru i upravo objašnjava gdje ga u umjetničkim djelima pronalazimo i imamo priliku vidjeti.

Na kraju akademik Tomić, ne krijući čast što će u Splitu uskoro biti proglašen za počasnog člana Bokeljske mornarice, zahvaljuje svima na dolasku.

Promociji su uz svećenika Kotorske biskupije i predstavnika hrvatskih udruga prisustvovali i veleposlanik RH u Crnoj Gori Veselko Grubišić, generalna konzulica Generalnog konzulata RH u Kotoru Jasminka Lončarević, predsjednik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Zvonimir Deković, kao i potpredsjednik HGI-ja Ilija Janović.

Turistička organizacija Kotor

važna karika na putu pozicioniranja Kotora na listu ekskluzivnih turističkih destinacija

Razgovor vodila:
Marina Dulović, prof.
Foto:
TO Kotor, Mediabiro

Kotor je obnovio staru slavu grada domaćina i dobrog organizatora kada su proslave novogodišnjih noći na otvorenom u pitanju. Kruna manifestacije „Od Božića do Božića” bio je koncert regionalne zvijezde Zdravka Čolića. Toplo vrijeme pogodovalo je ugodnoj atmosferi pa su sve generacije bile zadovoljne

O predstojećoj sezoni, novim projektima, brojkama, strategijama, planovima, kao i o radu u lokalnoj sredini, razgovaramo s prvim čovjekom TO Kotor, direktorom Jovanom Ristićem

nastupom poznate muzičke zvijezde, živom muzikom na trgovima i u lokalima tijekom cijelog dana, dječjom Novom godinom, lokalnim

grupama i izvođačima, uopće ambijentom za sve generacije i ukuse. Kao prvi čovjek Turističke organizacije, pokretač spektakla o kojem

će se još dugo govoriti, jeste li zadovoljni postignutim?

U postavljenom pitanju upravo ste odlično definirali ono što nam je bio cilj i što smo, nadam se, postigli. U prethodnom razdoblju, od trenutka kad sam preuzeo rukovođenje TO Kotor, prvi zadatak bio je oporavak i stabilizacija organizacije, a zatim i pozicioniranje našega grada na mjesto koje mu pripada. Kao što znate, Kotor je jedan od prvih gradova koji su počeli s organizacijom proslava na otvorenom, a uslijedilo je i razdoblje dobrog i kvalitetnog provoda. Na žalost, spletom okolnosti, u posljednjem desetljeću i neki drugi gradovi preuzeli su primat, a Kotor je nepravedno zapostavljen.

Zadovoljni smo učinjenim u godini za nama i, naravno, proslavom Nove godine kao krunom svih naših nastojanja. Nastavit ćemo raditi na podizanju kvalitete svih manifestacija te popunjavanjem cijele godine adekvatnim programima.

Iako nas od Nove godine dijeli još dosta mjeseci, vjerujem da već uvelike radite na osmišljavanju i kreiranju novog programa koji treba biti u istom duhu, onako kako Kotoru i pripada – visoko kvalitetno i autentično. Kakvi su planovi za sljedeći doček?

Naravno, kao ozbiljni i odgovorni ljudi, već nakon završetka praznika prionuli smo na pripreme za godinu koja je pred nama. Prvi put imamo Javni poziv za podršku u organiziranju manifestacija koji je upravo završen, a Kotor prvi put ima Kalendar događanja za cijelu godinu.

Bit će tu već poznate i tradicionalne fešte, ali i neki novi programi kojima započinjemo od ove godine. Dobivena sredstva veća su nego ikada do sada, a uspješnost u organiza-

Jovan Ristić, direktor TO Kotor

ciji i odazivu publike jamstvo su da ćemo imati i nešto veći odaziv sponzora nego do sada. Dio svega je i planiranje programa za novogodišnje praznike i vrijeme nakon njih, ambicije su velike, ljestvica visoko podignuta pa je pred nama ozbiljan zadatak koji ćemo, nadam se, uspješno obaviti.

Vrijeme maškara je također za nama i još jedan od simbola Katora i dobre zabave – Karnevalske svečanosti, maskenbali i duh maškara noga grada koji uveseljava lokalno stanovništvo i privlači turiste. Koliko je Turistička organizacija uključena u „maškarane fešte“?

TO Kotor već je godinama samo jedan od pokrovitelja i financijera Karnevalskih svečanosti uz Općinu Kotor, a organizator je KC „Nikola Đurković“. Iznimka je bila prošla godina kada organizatori nisu uspjeli na vrijeme početi s priprema pa je TO Kotor priskočio u pomoć i realizirao cijeli program. Naravno, zaposleni u TO Kotor koji su dio naše organizacije ili privatnici pomažu i sudjeluju na različite načine u programu svake godine. Kakva je budućnost

samoga Tradicionalnog karnevala, ali i Bokeljske noći, i tko će preuzeti organizaciju ovih najvažnijih pučkih svečanosti koje imaju dugu tradiciju u godinama pred nama pitanje je kojim se definitivno treba pozabaviti.

Kotor je grad pomoraca, spomeničkog naslijeđa od kojeg turistima zastaje dah, iznimne ambijentalne ljepote i posebnosti prirodnog okruženja jednog od najljepših svjetskih zaljeva. Posljednjih godina postao je predvodnik crnogorskog kruzing turizma. Brojke to potvrđuju i svjedoče da smo na pravome putu. Kako vidite budućnost turizma u Boki kotorskoj?

Kotor kao grad pod UNESCO-vo zaštitom i biser svjetske kulturne i prirodne baštine logično privlači sve više gostiju iz godine u godinu. Dio toga su, naravno, u eri kruzing industrije i gosti koji naš grad posjećuju na ovaj način. U nedostatku uvjeta za razvoj stacionarnog turizma, mi smo prihvatili i pustili da se taj vid turizma razvija uz nedovoljnu kontrolu pa smo svjedoci da u pojedinim razdobljima tijekom

Don Ro... atari...
Spektakularni doček Nove godine u Kotoru

godine imamo i veći broj posjetilaca nego što je moguće kvalitetno servisirati, što opterećuje normalno funkcioniranje grada. Srećom, konačno su se stekli uvjeti i u sljedećim godinama imat ćemo nekoliko novih i zaista reprezentativnih, velikih hotela, što će uz već postojeće zaokružiti našu ponudu i pružiti nam mogućnost da se okrenemo razvoju stacionarnog turizma tijekom cijele godine na nivou koji nam je potreban. To će dovesti i do toga da ćemo moći na racionalniji način organizirati i razvijati krusing turizam u našem gradu.

Koliko je kulturni turizam, odnosno kvaliteta njegovog sadržaja, inkorporiran u

strategiju razvoja fenomena zvanog turizam?

Kada je Kotor u pitanju rekao bih da do sada nije bio dovoljno, i da imamo dosta prostora za napredak. Upravo zato Strategijom razvoja turizma, koja je plod rada naših renomiranih stručnjaka na čelu s prof. dr. Ivom Županovićem, predvidjeli smo načine za unaprjeđenje ovog segmenta. Podsjetit ću da TO Kotor, u mjeri u kojoj je to moguće, podržava sve manifestacije koje obogaćuju kulturnu ponudu našega grada, ali i ohrabruje pokretanje novih. Također, tu je i pomoć u edukaciji naših najmlađih sugrađana i njihovo upoznavanje s kulturom i historijom našeg podneblja jer

oni su naši budući ambasadori i čuvari tradicije.

Koji su izazovi s kojima se suočava budućnost kotorskog turizma? Koja je Vaša vizija? Treba li težiti masovnosti ili razvoju elitnog turizma?

Kao što sam i ranije rekao, broj gostiju će logično rasti iz godine u godinu. Pred nama je zaista veliki izazov kada je u pitanju stvaranje uvjeta za njihov što bolji prijem i boravak, ali i za nesmetano funkcioniranje svakodnevnog života našega grada. Naša infrastruktura nije predviđena za ovoliko gostiju, pogotovo ne za pritisak koji traje nekoliko mjeseci. Zato su za TO Kotor najvažniji zadaci produženje sezone na 365 dana i smanjenje pri-

tiska na sam Grad u vremenu od nekoliko mjeseci, kao i premještanje gostiju u ostale dijelove naše općine uz poboljšanje njihove ponude. Kada je gradska uprava u pitanju, po-najprije se treba fokusirati na poboljšanje prometne infrastrukture, smanjenje prometnih gužvi, povezivanje kanalizacijskog sistema, stabilizaciju vodoopskrbe te održavanje čistoće, na projekte i poslove na čijem se unaprjeđenju uvelike radi i čini mi se da se već vide pozitivni pomaci. Mislim da je moguće uz ova poboljšanja i mjere naći ravnotežu između kvalitete i kvantitete te lakše podnijeti razvoj koji je pred nama, a gostima pomoći da ponesu zaista lijepe uspomene iz našega grada.

Na kraju, ono najvažnije, Kotor je grad svjetske baštine i kao takav mora biti dostupan svima koji prepoznaju njegovu ljepotu i posebnost bez obzira na financijska sredstva kojima raspolažu.

Veći turistički centri i kruzing destinacije sve više negoduju zbog nemogućnosti upravljanja turističkim kretanjima. Upravljamo li našim turizmom ili nam se turizam događa?

Ranije sam već rekao da smo u nedostatku mogućnosti za razvoj drugih vrsta turizma prigrlili ono što nam se nudilo i nametalo. To je, naravno, bio i logičan slijed u gradu koji je ostao bez hotela, pomorske kompanije i industrije. Naravno, kako se situacija mijenja nabolje tako i dolazimo do sve kvalitetnijeg upravljanja turizmom i mislim da će iz godine u godinu, uz poboljšanje infrastrukture, izgradnju smještajnih, sportskih i ostalih objekata, situacija biti sve bolja.

S aspekta gospodarskog razvoja, koje mjesto u Crnoj Gori zauzima turizam u odnosu na turistički razvijene zemlje?

Kada je Crna Gora u pitanju, turizam i tercijarni sektor generalno je glavna grana privrede i izravno ili neizravno zapošljava, nakon javnog sektora, najveći broj naših građana. To nije slučaj s ostalim turističkim zemljama u kojima je turizam jedna od najvažnijih gospodarskih grana, ali u kojima imamo najčešće i vrlo razvijen primarni, sekundarni i kvartarni sektor.

Brojke pokazuju rast, ugostitelji i iznajmljivači smještaja trljaju ruke, trgovci također, a građani negoduju jer su turisti opterećenje za grad i gradsku infrastrukturu. Jesu li brojke glavni indikatori ili je to kvaliteta života građana?

Djelomično smo se dotaknuli ovog pitanja i odgovora na to u prethodnim temama. Dodao bih da smo svi mi, građani Kotora, manje ili više uključeni u turizam i živimo od njega. Netko izravno, netko neizravno, jer smo svi zajedno dio tercijarnog sektora privrede. Stoga uvijek pozivam na strpljenje i visoki stupanj tolerancije i razumijevanja. Radi se na poboljšanju uvjeta, vrlo brzo će se osjetiti napredak, sezonalnost će postupeno nestajati, a s njom i

pritisak na Grad koji nas sve muči godinama. TO Kotor trudi se i već radi na projektima alternativnog prijevoza, a uz različite akcije pokušat ćemo utjecati na naše sugrađane da što manje koriste svoja vozila, pogotovo automobile, u vrijeme najvećih gužvi.

Bi li informatička prijava boravka, kao i registar smještajnih kapaciteta, poboljšali monitoring naplate boravišne takse i pridonijeli boljoj evidenciji broja turista?

Naravno, ovo je jedan od najvažnijih projekata koji je

pred nama. TO Kotor je inicijator ove teme i naši kolege iz ostalih LTO-a podržavaju nas u tome. Trenutačno, nositelji rada na rješavanju ovoga gorućeg problema su NTO-i i resorno ministarstvo. Bilo je nago vještaja da ćemo već ovog ljeta imati testni program, međutim sve je odgođeno do kraja ove sezone. Nas iz TO Kotor to nije spriječilo da ne razvijamo samostalno različite programe koji olakšavaju funkcioniranje i nama, ali i iznajmljivačima smještaja i njihovim gostima.

Uvođenje novog programa, aplikacije nalik E-visitor programu u Hrvatskoj, smanjit će sivu zonu i u legalno poslovanje uvesti gotovo sve iznajmljivače, poboljšati i olakšati naplatu te omogućiti kvalitetniji i precizniji pregled podataka svim zainteresiranim stranama.

Interakcija turista i lokalnog stanovništva uz promociju događaja čini jednu od osnovnih karika kulturnog turizma. Javnim pozivima za podršku manifestacijama dajete šansu i poticaj lokalnim organizatorima da predstavite programe iz kulture, zabave u Starom gradu, ali i u manjim mjestima naše op-

ćine. Što biste voljeli podržati od ponuđenih programa kako bi se poboljšala kvaliteta koja se nudi turistima – što nedostaje prema Vašemu mišljenju?

Kao što sam ranije rekao, ove godine prvi put imamo Javni poziv za podršku manifestacijama. On će nam pomoći da puno ranije nego što je to bilo do sada imamo Kalendar događanja, a organizatori će znati na koliku pomoć mogu računati. Ovaj sistem će tek pokazati sve svoje prednosti u godinama pred nama. Želja nam je, naravno, da održimo i obogatimo sve one male, tradicionalne manifestacije koje ima gotovo svako mjesto u našoj općini, ali i da podržimo pokretanje novih. Jedan od ciljeva i najvažnijih zadataka je diverzifikacija, raznovrsnost i širenje manifestacija na sve dijelove općine, i u sve mjesecе tijekom godine. Kotoru je upravo to najviše nedostajalo, većina događanja održavaju se na uskom pojasu Grada i u neposrednom okruženju, u kratkom vremenu ljetne sezone. U sljedećim godinama proračun će biti sve veći, manifestacije će se unapređivati i stvarat će se nove, a svi zajedno moći ćemo uživati u plodovima dobrog planiranja.

Zima je vrijeme kada se posjećuju sajmovi, predstavlja ju turističke ponude i rade ostale promotivne aktivnosti. Jeste li zadovoljni kako teku pripreme i kakvo je zanimanje inozemnih turoperatora?

Nakon nekoliko godina gotovo bez sajamskih nastupa, što zbog koronakrize, što zbog financijskog oporavka koji nam je bio potreban, TO Kotor ove godine pojavljuje se na svim važnim sajmovima. Na nekoliko smo uz kolege iz ostalih bokeških LTO-a i naš NTO bili

partneri, što je predstavljalo zaista veliko zadovoljstvo i privilegij. Posebni i za pamćenje bili su nastupi i prezentacije na sajmovima u Tel Avivu, Ljubljani, Beogradu i Dubrovniku, a pred nama su Berlin, Beč, Varšava i Prag te na kraju godine London.

Vrlo uspješno smo preusmjeravanjem kampanja na nova tržišta, ali i oživljavanjem tra-

naše, gdje je turizam najvažnija privredna grana, organizacija poput naše preuzeti inicijativu i uključivati se u sva kretanja. Podsjetit ću da uz to što sami kreiramo i provodimo u djelo različite projekte i manifestacije, TO Kotor podržava i sve što drugi organiziraju, a kvalitativno se uklapa u ono što je potrebno našem gradu. TO Kotor je također jedan od

dicionalnih emitivnih tržišta, premostili krizu s tržištima iz kojih nam je godinama dolazilo i do 45% gostiju.

Na čemu treba raditi kako bi Turistička organizacija još više bila uključena u sve sfere društva i kako bi svima bilo bolje na putu ostvarenja zajedničkih ciljeva i bolje budućnosti?

TO Kotor je prepoznat po tome što se zaista uključuje u gotovo sve sfere društva i sudjeluje na različite načine u kreiranju boljih uvjeta za razvoj naše sredine. Mišljenja sam da u zemljama poput

primjera društveno odgovornih organizacija i pomaže različitim sportskim kolektivima i pojedincima, vjerskim organizacijama, udrugama za očuvanje nacionalnih posebnosti, školama, vrtićima i različitim ustanovama i institucijama, NVU sektoru, bolnicama te pojedincima kojima je potrebna pomoć. Na kraju, spomenuo bih i projekt „Volim Kotor“, koji se bavi uređenjem i uljepšavanjem Grada te novi projekt eKOzone koji će se baviti ekološkim temama važnim za Kotor i Boku.

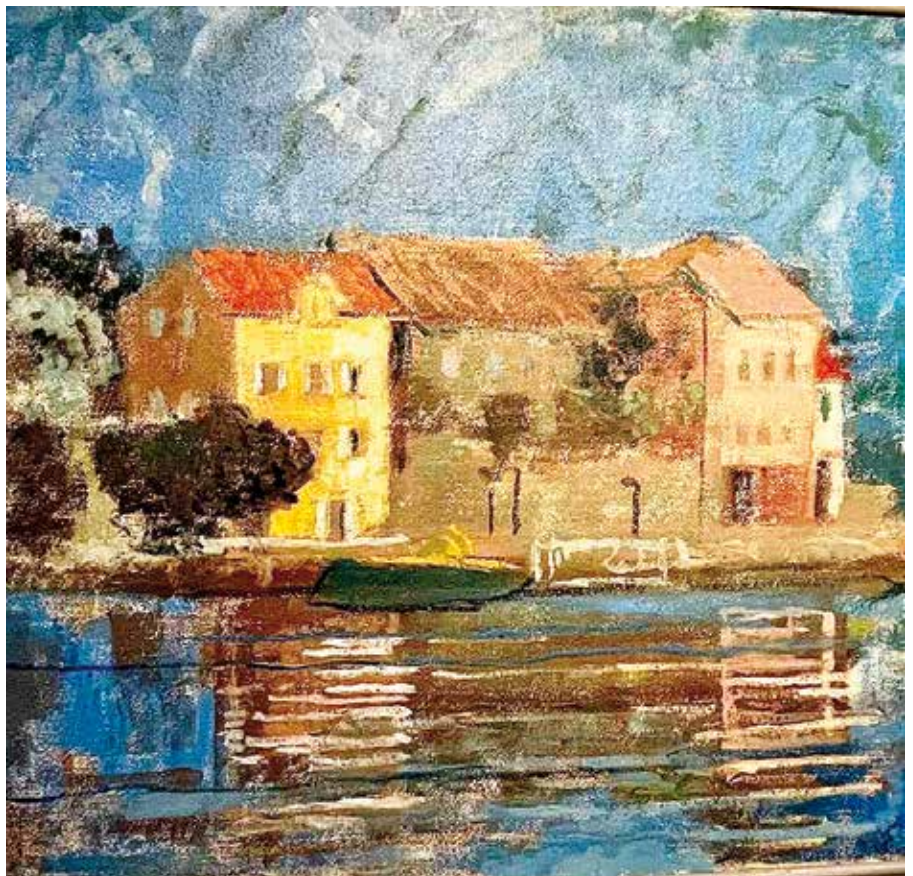
Ljepota u oku Eleonore Apollonio Kocka

Piše:
Jasmina Bajo

Samostalna izložba slika akademske slikarice Eleonore Apollonio Kocka otvorena je u Gradskoj galeriji Kotor u četvrtak, 30. ožujka 2023. godine, u 20 sati. Postav obuhvaća tridesetak slika rađenih tehnikom ulja na platnu i tempera na papiru, koje su nastale u prethodne dvije godine.

Eleonora Apollonio Kocka rođena je 1978. godine u Kotoru. Diplomirala je slikarstvo na *Fakultetu likovnih umjetnosti* na Cetinju 2005. godine, u klasi profesora **Smaila Karaila**. Priredila je više samostalnih izložbi u Crnoj Gori i u inozemstvu. Sudjelovala je na svim izložbama *Kotorski likovni*

“Bez obzira na intimu i osjećajnost koju Eleonora Apollonio umjetnički izražava iz sebe, pejzaža, lica i naličja iz okruženja, mrtve prirode i kompozicija koje djeluju strukturom, prostornim prodorima i sugestijom, umjetnica uvijek izražava i daje svoj duh, znak, misao o osjećaju bića sa slike.”

umjetnici i dobitnica je Nagrade za najbolji likovni rad nastao u Kotoru u 2010. godini. Sudionica je i 41. Hercegovačkog zimskog salona.

Pejzaži Boke, portreti dragih ljudi, mrtva priroda bili su joj inspiracija. Slikarica ističe: „Kada je u pitanju inspiracija, ja sam jako osjetljiva na sve što je lijepo. Ljepota je, naravno, diskutabilna i ne vidimo svi ljepotu isto. S obzirom na to da je naša Boka lijepa, da ima tu dosta lijepih pejzaža oko nas, onda me to sigurno inspirira. Inspirirana sam jako ljudima. Većinom su prisutni portre-

strukturuom, prostornim prodorima i sugestijom, umjetnica uvijek izražava i daje svoj duh, znak, misao o osjećaju bića sa slike.”

Akademski slikar Milenko Premović otvarajući izložbu istaknuo je: „U vremenu opće smutnje i krize svake vrste koja se odrazila i na polju vizualnih umjetnosti, postoje i oni koji se drže tradicije. Taj nji-

hov izbor je do sada smatran najvećim nedostatkom, a kako vrijeme odmiče, u okolnostima koje diktira vječita žeđ za novim, postaje oaza u pustinji... Večeras smo okruženi pejzažima, mrtvom prirodom i portretima koji nose sivo-plavu sjeenu Dobrušnice i Vrmca, a kroz koje izbija snažan intenzitet boja vodenih odraza Boke.”

ti moje kćerke, ali generalno me ljudi inspiriraju. Slikajući ljudsko biće, bolje ga upoznam, na neki način dobivam mnogo više informacija o njegovoj nutрини.”

Likovni kritičar Bogdan V. Musović napisao je o Eleonorinom radu: „Ističe karakterne odlike portretiranih gdje neočekivanom snagom, svježinom i određenom smjelošću u građenju slike, odnosno motiva, posebno portreta, potencira izražajnost, strukturu, sugestivnost i energiju... Bez obzira na intimitu i osjećajnost koju Eleonora Apollonio umjetnički izražava iz sebe, pejzaža, lica i naličja iz okruženja, mrtve prirode i kompozicija koje djeluju

„Kroz korizmu do Uskrsa“

Piše:
Zrinka Velić

Hrvatsko kulturno društvo „Tomislav“ postavkom izložbe „Kroz korizmu do Uskrsa“ realiziralo je projekt „Kotorske uskrsne radionice“ koji je podržao Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Kreativna radionica otpočela je s pripremom i radom početkom ožujka heklanjem raznih uskrsnih zečića i jaja koji su kasnije upotrijebljeni za uskrsne aranžmane. Opredijelili smo se za rad s prirodnim materijalima. Rad je bio prilagođen ciljanoj skupini uz međusobno druženje s posebnim naglaskom na razvoj kreativnosti kod mladih. Evidentna je bila znatizelja te želja za uključivanje u kreativne aktivnosti. Osim zajedničkog rada poticali smo sudionike na razvoj inicijative i ustrajnost.

Uoči Cvjetnice HKD „Tomislav“ organiziralo je radionicu pletenja palmi maslina od maslinovih grančica koje se nose na blagoslov na Cvjetnicu i čuvaju se u kući cijele godine. U nabavi potrebnog materijala – odgovarajućih grančica maslina sa simetrično raspoređenim duguljastim listićima - rado su se uključili mještani te nam nije nedostajalo od-

Cvjetnica

Početak korizme

Radionica HKD „Tomislav“

govarajućih grančica za rad. Radionica se održala u crkvi Gospe od Snijega u Škaljarima. Samo pletenje palmi maslina radi se na način da se na ogoljenim grančicama maslina upliću dvolistovi tako da izgledom podsjećaju na palmu.

Gotovo zaboravljen običaj naših prabaka i baka tako smo obnovili na uspješno odrađenoj radionici kojoj su se priključile mještanke različite starosne dobi i djeca. Običaj naših prabaka i baka bio je da te ispletene palme maslina ukrašavaju s cvjetovima ljubičica, viola - šeboja, izrađenim križićem ili fiokom. Podijelili smo oko 35 ispletениh palmi maslina da sudionici odnesu doma i na blagoslov. Ovaj obnovljeni običaj ima pučko i vjersko obilježje te kanimo nastaviti s održavanjem ovog tipa radionica te na taj način čuvamo našu tradiciju.

Također smo održali radionicu tradicionalnog farbanja uskrasnih jaja u ljuške luka s raznim travkama: listićima petrusina, djeteline, paprati i sl. Radionica se održala u maloj dvorani Doma kulture u Škaljarima. S puno volje i truda te veselih i kreativnih trenutaka sva djeca zajedno s roditeljima i mještankama aktivno su se angažirala te smo vrlo uspješno pripremili jaja koja su se na blagdan Uskrsa dijelila prisutnima u crkvi Gospe od Snijega u Škaljarima uz

farbana jaja mještanki koje su tradicionalno izdvojile za darivanje djeci u crkvi. Na istoj radionici izrađivali su se uskrasni aranžmani – vjenčići izrađeni od prirodnih materijala te

farbana jaja mještanki koje su tradicionalno izdvojile za darivanje djeci u crkvi. Na istoj radionici izrađivali su se uskrasni aranžmani – vjenčići izrađeni od prirodnih materijala te

Farbanje jaja na Veliki petak

ukrašeni uskrsnim detaljima izrađenim na ranijim kreativnim radionicama. Jedan izrađeni vjenčić poslužio je kao uskrсни dekor za bočna vrata crkve. Djeca su sudjelovala u završnoj fazi rada uskrsnih pilića za najavlјenu izložbu.

Izložba „Kroz korizmu do Uskrsa“ postavljena je u prelijepom ambijentu ispred crkve Gospe od Snijega u Škaljarima. Postavka je koncipirana da obilježi sve pučke i vjerske običaje kroz korizmu do Uskrsa. Prvi postavljени stolić imao je molitvenik otvoren na pobožnost križnog puta i krunicu jer se za vrijeme korizme moli žalosna krunica, a dodatci u ljubičastoj boji simbolizirali su korizmu. Posuda s vodom i laticama cvijeća prikazala je tradicijski običaj umivanja na Cvjetnici. Iako se znatno izmijenio način života, ovaj običaj se zadržao do danas. Tradicijski običaj zahtijeva branje proljetnog cvijeća: cvjetova viola - šeboja, ljubičica, tratinčica čije se latice na večer potope u svježu vodu. Umivanje se obavlja rano ujutro. Običaj se vezuje uz čuvanje ljepote i zdravlja te vjerovanje u snagu prirode, proljetno buđenje prirode koje zajedno s crkvenim sadržajem predstavlja obnovu ljudskog života. Na jednom od postavljениh stolića u košarici su bili izloženi najuspješniji primjerci farbanih jaja u ljuskama luka izrađeni dječjim rukama na radionici. Uz lijepo aranžirane uskrсне košarice s raznim

zečićima i heklnim jajima postavljen je i stolić s uskršnom svijećom koja je također izrađena dječjom rukom, te uskršna pinca i proljetno cvijeće koje tradicionalno ukrašava blagdanski uskršni stol. Poseban šarm izložbi dali su postavljeni zečići te pilići i pačići u travi, u prirodnom ambijentu, a tu se našlo i prepeličje gnijezdo s jajima i šumskim zečićima. Izrađeni uskršni vjenčići dekorirani jajima, perjem te zečićima i cvijećem, a izrađeni od žukve i maslinovih grančica, mogli su se koristiti kao dekor blagdanskog stolu ili kao ukras za vrata.

Zahvaljujemo našim članicama kreativne radionice na strpljivom radu, našim mještankama i mještanima koji su se rado odazvali i sudjelovali u radu i pripremama za rad, te osobito našem župniku, don Antu Dragobratoviću, koji je dopustio održavanje radionice i postavljanje izložbe u prostoru crkve Gospe od Snijega u Škaljarima. Također zahvaljujemo Mjesnoj zajednici Škaljari na ustupljenom prostoru za održavanje radionice.

Posebnu zahvalnost dugujemo Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske na ukazanom povjerenju i financijskoj potpori u realiziranju projekta „Kotorske uskršne radionice“.

Održana tradicionalna „Fešta kamelija 2023.“ u Stolivu

Prigodnim kulturno-zabavnim programom u Stolivu održana je 26. ožujka centralna manifestacija „Fešta kamelija 2023.“.

Divan sunčan dan i tradicionalno gostoljubivi domaćini dočekali su uz priganice, rakiju i suve smokve goste koji su uživali u jedinstvenom ambijentu koji nudi Boka kotorska i Stoliv.

Na rivi je priređen kostimirani igrokaz koji simbolizira donošenje prvih sadnica kamelije iz Japana u Boku, koju su donijeli naši pomoraci prije nekoliko vjekova.

U ime domaćina i organizatora goste je pozdravio Romeo Mihović iz NVU „Kamelija“, koji je podsjetio da se ovogodišnja fešta organizira 38. put i to nakon dvogodišnje pauze prouzročene pandemijom.

Posjetitelji su imali priliku pogledati cvjetne aranžmane. Za najljepše cvjetne aranžmane proglašene

ni su: „Nek' živi ljubav“ Sanje Knez - prvo mjesto, „Punim jedrima“ Mirjane D. Popović - drugo mjesto i „Proljeće u Stolivu“ Sofije Popović - treće mjesto.

U muzičkom dijelu programa sudjelovali su: Aneta Čavor na violini, ženska klapa Gašler, Castel Nuovo, recitirali su Luka Kostić i Ilko Marović.

Posebno emotivan doživljaj kod publike izazvale su zajedničkim nastupom Ukrajinca i Ruskinja, Ana Foksi i Marina Suhanova, koje su pjesmom poslale poruku mira.

Tradicionalnu manifestaciju „Fešta kamelija 2023.“ organizirali su NVU „Kamelija“ Stoliv i Mještinska zajednica Stoliv. Pokrovitelj je Turistička organizacija Općine Kotor.

Boka News

Srebro i bronca mladim kuharima iz Kotora na natjecanju „Biser mora” na Braču

Na Međunarodnom kulinarskom natjecanju „Biser mora” za 2023. godinu, koje je održano na Braču (Hrvatska) od 28. ožujka do 1. travnja, mladi JU Resursnog centra za sluh i govor „Dr. Peruta Ivanović” iz Kotora postigli su zapaženi rezultat.

18. izdanje Biserera mora najveće je kulinarsko natjecanje i festival gastronomije u ovom dijelu Europe, mjesto gdje se iz godine u godinu na otoku Braču susreću, druže, odmjeravaju znanje i vještine braća po kuhači sa svih strana svijeta.

Misija je to međunarodne udruge Šefovi kuhinja mediteranskih i europskih regija (ŠKMER) sa sjedištem u Splitu, koja na Biseru mora s partnerima okuplja kuhare, konobare i strukovne nastavnike, kao i brojne druge profesionalce koji žive ovaj poziv. Dakle, one koji u svijet gastronomije unose inovativnost, duh i strast, poštivanje tradicije i recepture kojima su ispisane kako osobne, tako i gastronomske povijesti cijelih naroda.

Boka News

U kategoriji srednjih škola (juniora) natjecala se 41 ekipa. JU Resursni centar za sluh i govor „Dr. Peruta Ivanović” ove godine predstavljali su Nikola Subotić (četvrti razred), Pero Zvicer (drugi razred) i Edin Rovčanin (drugi razred). U kategoriji grupnog natjecanja s ribljim menijem natjecali su se dvojac Subotić i Zvicer i osvojili srebrnu medalju, dok je u pojedinačnom natjecanju u kategoriji jela od piletine Rovčanin osvojio brončanu medalju.

Uz predstavnika Crne Gore sudjelovala je još 21 zemlja Europe i svijeta.

„Još jednom čestitamo učenicima na plasmanu, kao i njihovim mentorima koji su ih pratili Željku Vukasoviću i Iliji Miroševiću”, poručuju iz JU Resursni centar za sluh i govor „Dr. Peruta Ivanović”.

Podvodnu kulturnu baštinu učinili vidljivom i onima koji ne rone...

„Podvodni kulturni predjeli Crne Gore“ naziv je multimedijalne manifestacije koja je 21. travnja otvorena u Kotoru. Izložba fotografija podvodne kulturne baštine, na otvorenom, na Trgu Bokeljske mornarice i prilika da se zaroni na historijskim olupinama Jadrana uz pomoć impresivne 3D tehnologije u virtualnoj realnosti izazvali su veliku pažnju posjetitelja.

Manifestacija na kojoj je do 3. svibnja predstavljena atraktivna podvodna kulturna baština Crne Gore krajnji je rezultat realizacije projekta WRECK-S4ALL, koji je realizirao Laboratorij za arheologiju pomorstva Pomorskog fakulteta Kotor, Univerziteta Crne Gore, u partnerstvu s Pomorskim muzejom Crne Gore u Kotoru.

„Izložba koju otvaramo, kao i ronjenje u virtualnoj realnosti, samo su dio ove multidisciplinarnе manifestacije. Paneli i radionice koje slijede ovih dana bit će povod da se razgovara o mnogim otvorenim temama i problemima. Ovom manifestacijom pokazali smo spremnost Pomorskog muzeja da otvori vrata svim institucijama u Crnoj Gori, kako smo to radili

i svih ovih godina. Želim najaviti da će ove godine naš Muzej imati bogatu programsku djelatnost, gdje nas očekuju mnogobrojna lijepa iznenađenja”, poručila je Maja Uskoković, direktorica JU Pomorski muzej Crne Gore.

Podvodni arheolog Darko Kovačević rekao je u ime Laboratorija za arheologiju pomorstva Pomorskog fakulteta Kotor, koji je najzaslužniji za realizaciju ovoga značajnog projekta za Crnu Goru, da je projekt kapitalizacija određenih tehničkih i stručnih kapaciteta koji su razvijeni na Pomorskom fakultetu, uz implementaciju europskog projekta WRECK-S4ALL.

„Primjenom novih digitalnih tehnologija uspjeli smo približiti podvodnu kulturnu baštinu, koja je skrivena ispod morskih valova, onima koji ne rone. Tako svi uz pomoć te tehnologije danas mogu vidjeti potonule brodove i čuti zanimljive historijske priče

i kulturne poruke koje one prenose. Podvodna kulturna baština je sama po sebi vrlo kozmopolitska, to su brodovi koji pripadaju različitim narodima. To je jedno zaista nemjerljivo bogatstvo Crne Gore, koje se nalazi skriveno na morskom dnu, a do sada je bilo dostupno samo ronionicima. No, zahvaljujući suradnji akademskog sektora s muzejskim, danas je dostupno svima“, istaknuo je Kovačević.

Geografsko-maritimni i historijsko-arheološki činitelji upućuju na to da rnogorsko primorje krije mnoštvo ostataka i spomeničkih vrijednost, od iznimnog značaja za podvodna arheološka istraživanja, istaknuo je Balša Perović iz Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore, koji je otvorio manifestaciju.

„Pregled podvodnih nalazišta našeg podmorja pokazuje da se nalazimo na samom početku njihova istraživanja. U nedopustivom smo nedostatku za svijetom, u kome se već pedesetak godina ova iznimno atraktivna grana arheološke znanosti

intenzivno razvija primjenjujući naj-suvremenija tehnička dostignuća za svoje potrebe. Brojni pomorski muzeji i specijalizirani muzeji podvodne arheologije, u kojima su izloženi očuvani ostaci i replike antičkih brodova, kao i nalazi s podvodnih lokaliteta, pokazuju kako je velik turistički interes za ovu izložbu. Valoriziranjem potopljenih tragova pomorstva kao podvodnog kulturnog naslijeđa Jadrana te njihovo korištenje u razvoju lokalnog turizma uz inovativne strategije njihova planiranja, održavanja i promoviranja, pružila bi se jedinstvena prilika formiranja posebne grane održivog turizma, u ovom slučaju ronilačkog i edukativnog”, poručio je Perović. Nakon otvaranja izložbe prisutni su imali priliku da kroz VR naočale prošeću do olupina brodova koje se nalaze u Jadranskom moru.

Podsjetimo, na Pomorskom fakultetu Kotor Univerziteta Crne Gore započeta je u kolovozu 2020. godine realizacija dvogodišnjeg projekta pod nazivom: „Zaštita podvodnog naslijeđa kroz digitalizaciju i valorizaciju kao novi oblik turističke ponude” – WRECKS4ALL (eng. Protecting underwater heritage through its digitalization and valorisation as a novel touristic offer), za koji je Zajednički nadzorni odbor drugog poziva Interreg IPA programa prekogranične saradnje Hrvatska - Bosna i Hercegovina - Crna Gora 2014. - 2020. odobrio financijska sredstva.

Glavni cilj projekta je da pridonese jačanju i diversifikaciji turističke ponude temeljene na podvodno-kulturnom naslijeđu regije...

4. 02. 2023.
Dodjela zahvalnice
Branki Bezić Filipović

Na temelju odluke Upravnog odbora o dodjeli specijalnih zahvalnica za izniman doprinos ostvarenim rezultatima Druš-

tva u proteklih 20 godina uspješnog rada, uručena je zahvalnica Branki Bezić Filipović, voditeljici odjela HMI-ja u Splitu.

Branka je najaktivniji vanjski suradnik Hrvatskoga građanskog društva. Da se prisjetimo:

Suradnja s Brankom datira još od 2004. godine. Zahvaljujući njoj uspostavljena je suradnja s Poglavarstvom grada Splita i Mandolinskim orkestrom Sanctus domnio. Grad Split financirao je obuku našeg sugrađanina Iva Brajaka nakon završene Muzičke akademije u mandolinskom orkestru.

Branka Bezić organizirala je donatorski koncert u Splitu za nabavku mandolina za osnovanu muzičku sekciju iz koje je nastao Mandolinski orkestar „Tripo Tomas“.

Branka je organizirala gostovanje veterana Hajduka u Kotoru i Baru, kao i promociju njezina monografskog izdanja veterana Hajduka za razdoblje od 1977. do 2012. godine.

Više puta organizirala je gostovanje glazbenih sastava za božićne koncerte u Kotoru, Tivtu, Baru i Podgorici.

U povodu desete godišnjice Društva dodijeljena joj je specijalna plaketa za veliku potporu, afirmaciju i financijsku podršku Društvu.

Na omažu Andriji Krstuloviću 2016. godine u Kotoru i u Ministarstvu kulture na Cetinju, Branka je premijerno prikazala, kao autor, biografsko-dokumentarni film o kiparu Andriji Krstuloviću i njegovom radu na klesanju Njegoševe figure i dvije karijatide za Njegošev mauzolej na Lovčenu.

Na Tripundanskom balu 2019. godine Branki je uručena Povelja za izrazitu potporu Društvu i značajan doprinos razvoju prijateljskih odnosa naših dviju država.

Branka je autor mnogih priloga u časopisu Hrvatskome glasniku.

4. 02. 2023. Tripundanski bal

Nakon dvije godine pauze zbog epidemiološke situacije, ponovo je održan tradicionalni Tripundanski bal u subotu 4. veljače u hotelu Splendid u Bečićima pokraj Budve uz prisutnost velikog broja gostiju. Za dobru atmosferu i ugođaj pobrinuli su se VIS „Tri kvarta“ i ansambl „Toć“.

7. 03. 2023. Novi broj Glasnika

Nakon manje pauze iz tiska je izišao časopis br. 185 na većem broju stranica. U međuvremenu je održano mnogo događaja. Veći dio uvršten je u ovaj broj, a ono što nije moglo ugraditi će se u sljedeći.

Pisano je o promociji monografije u povodu 20 godina od osnivanja Hrvatskoga građanskog društva, o Tripundanskom balu, o velikom jubileju Pomorskog muzeja, 70 godina od osnivanja, o reprint izdanju knjige dr. Miloša Miloševića i o knjizi Tomislava Grgurevića, o serijalu „Po bokeški“, o prvom Festivalu etnološkog fil-

ma u Risnu, o velikim uspjesima sportaša, o Mirku Vičeviću, prvom sportašu iz Crne Gore koji je ušao u Kuću slavnih, o brodskim kružnim putovanjima u Boku kotorsku.

Meštrima

Iako lijepo piše, „per la karta kanta“ ovovremenim magistrima, o maestrima da i ne zborimo, teško bi moglo panut na pamet da se prepoznaju u prevodu od... meštra. Objektivno, nije im ni zamjerit, ipak su „tempi pasati“ kad je „značilo“ ponijet to zvanje. Kako meštrima „od“, tako i meštrima „za“, što je bila uža, specijalistička kvalifikacija umijeća i rabote. A definitivno, „miritali“ su ga i umjetnici visokog ranga, razni poglavari, učitelji, nastavnici, sve do šefova država. Tek; na prvo mjesto, bile su i ostale zanatlije, ljudi i žene od mota i „zlatnijeh ruka“.

Prije nego što bi postao, zvanjem za oslovljavanje ličnog imena, eventualni status meštra morao je proć dobranu školu; od učenika, pomoćnika - kalfe majstoru, za postat majstorom i „svojim čovjekom“, pa tek onda dobit poduku za zavrijedit povjerenje struke i najvažnije, korisnika za „priznanje i titulu“. Trebalo je i vremena. U srednjevjekovnom Kotoru, punih šest godina službe, s' ugovorenom obavezom da će izabrani polaznik slušati sve naređeno u kući učitelja - majstora i izvan nje, te da neće učiniti ništa štetno i po „kuću“ sramotno.

Za benefit su se podrazumijevali smještaj, ishrana i oblačenje - obuća; zarađenih 10 perpera po isteku roka obuke, 15 za odgovarajuće odijelo i... kao premija, po jedan glavni alat „izučenog“ zanata za osamostaljenje. Imali su majstori toga vremena i svoja udruženja i esnafe, atrokeli kapele i crkve.

Poslije se u Tivtu, „novoga doba“ među njima odomaćio i naziv „kolega“, kojim su se međusobno krstili, bez obzira na užu struku, zanat oli zanimanje. Kao slučajno „intrao“ je kao prisnija zamjena od vremenski već „prevaziđenog“ šjora, ideološki neprihvatljivog gospodina ili uobičajenog druga. Drugovi su bili u školu đe su zajedno pekli zanat.

Meštrom su se ipak čašćavali najbolji. Svi bi prije ili kasnije rado pronijeli zvanje, ma se i poslušno povlačili pri pojavi, pravog, priznatog, svojeg izvornog meštra, koji ih je zanatu učio.

Meštri su bili od svega, samo ne od juče i ne preko noći, jer se ugled sticao trudno, dugo i posvećeno. U pojedinim slučajevima, kao dokazani znali su avizat i do zvanja „doktora“, da bi se doktorima opet, priznavalo da su „meštri“ od zdravlja i kakvoga zahvata, što

bi bolest rukom „ponio“. Čašćeni su specijalizacijom i kad je zvanično nisu imali. Tako se primalo i trajalo do isteka.

Iako se na prvi pogled moglo činjet da ih ima puno, meštra nikad nije bilo dosta. Oni pravi su se preporučali, tražili i srpljivo čekali, da oposle dogovreno. Znalo se da „rabota“- kao rabota, nije za uteć, a meštri su vazde odili tamo đe su „najprešnji“. Makar se u toj užanci, neko vrijeme dalo lijepo živjet.

Do kraja su se meštrima i kolegama krstili i muzičari, brice, fotografi, pa i ljudi od pera. Sve prema sposobnosti i uticaju u „svoju rabotu“.

S' meštrima je stasavalo, „pasavalo“ i dalo se prepoznat cijelo jedno mjesto, ulica oli grad. Dopotanto i vjekovi. Na drugu stranu, starenjem struke, starilo je i sve što se prema njima opredjeljivalo, da bi konačno i usahlo, pred novim praksama.

Gradovi su se iznova „ponavljali“, a meštri ostajali za priču. Među sobom; uz bićerin za razmijenit koju „ludu“ ili pametnu o tome, kako odavno više nema ni „djelova“ ni što za popraviti, među ostalima; kao uspomena na sopstvenu mladost. Dokle traje.

Pjaca od oružja - Pjaca od rive

Serijal Đir po Kotoru se počeo objavljivati u broju Hrvatskog glasnika 151/152 u 2017. godini i autor nas je prošetao starim gradskim jezgrom Kotora od Pjace Škaljarske, pa preko Pjace od Brašna, Pjace Gregorine, Pjace sv. Luke, Pjace od mlijeka i Pjace od kina, da bi u ovom broju prikazao Pjacu od oružja.

Piše: Aleksandar Saša Dender

Povijest Pjace od oružja

Najveća kotorska pjaca tokom stoljeća nije imala istu formu kao danas. Sve do dolaska Francuza 1807.-1814. godine, pjaca se prostirala po dužini od gradskih vrata i Tornja sa satom do sadašnjeg hotela „Cattaro“, a po širini između Providurove palače i sadašnjih palača Meneghello i Bjeladinović.

U vrijeme Mletačke Republike nosila je naziv Piazza di signori - Gospodska pjaca, ili Piazza d'armi - Pjaca od oružja, nazvanapo arsenalu, skladištu oružja, koje se nalazilo na mjestu nekadašnje robne kuće „Napredak“, odnosno sadašnje CKB banke.

Do danas se sačuvao samo naziv Pjaca od oružja, a zvanični naziv pjace, „Trg oktobarske revolucije“ dat poslije

Drugog svjetskog rata, nika-da nije zaživio, uostalom kao ni novi nazivi ostalih pjaca u gradu.

Drugi dio pjace, Pjaca od rive, koja se sada prostire od Kule straže, s desne strane ulaznih vrata pa do hotela Vardar, je noviji. Napravljen je tokom francuske okupacije, kada su na tom potezu porušene zgrade gradske lođe, kasarne sv. Roko i crkva sv. Roka, ranije sv. Jakova od lođe.

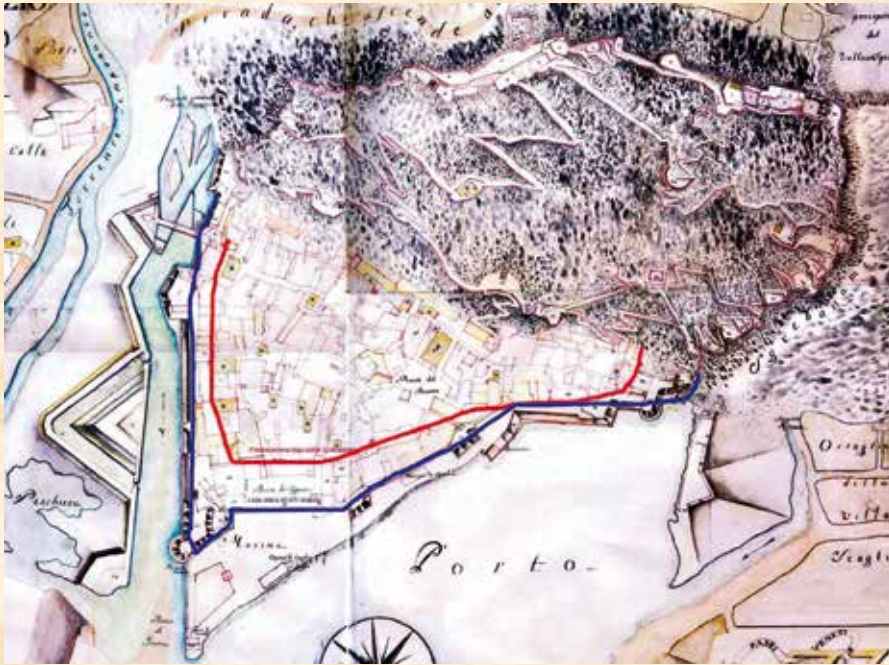
Pjaca od oružja, nastala je nakon definitivnog utvrđivanja zidina sa strane mora tokom XII.-XIV. stoljeća. Starija trasa zidina prema moru pratila je liniju obale koja je bila povučena u odnosu na današnju i išla je najvjerojatnije od preloma linije kod Centra za kulturu, pa jugozapadnim krajem Pjace sv. Tripuna i pored palata Pima i Bizanti, zatim ulicom iza Kule od sata i palate Meneghello na čijem se kraju spajala sa zidinama koje su išle upravno do crkve sv. Marije Koledate.

Ispred zidina vezivali su se brodovi, što potvrđuje i postojanje jedne kamene bitve u blizini Morskih vrata. Po legendi o dolasku moći sv. Tripuna u Kotor početkom IX. stoljeća jedrenjak sa moćima se zaustavio blizu mjesta na kojem je kasnije podignuta katedrala, jer je svuda okolo bilo more.

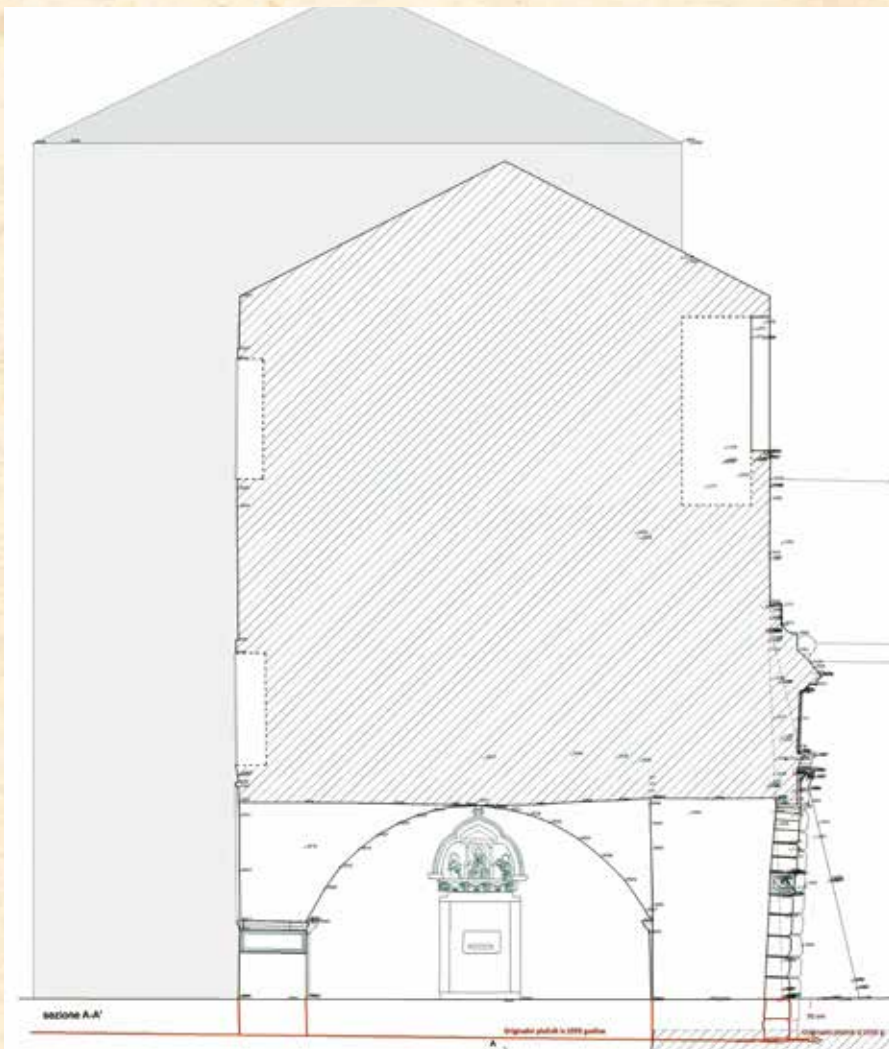
Kako se grad tokom XIII. i XIV. stoljeća širio, stare zidine su srušene i napravljene nove po trasi koju imamo i danas, a potreban prostor za gradnju zgrada dobijen je nasipanjem tada muljevitog tla kamenim materijalom i podizanjem razine dovoljno da pjaca ne strada od podzemnih voda. Prema moru, istodobno sa zidinama, izgrađena su u XIII. stoljeću i prvobitna morska vrata u gotičkom stilu sa prelomljenim lukom, sada obuhvaćena bastionom Valier sa desne strane od ulaza u grad. Kako su zidine na tom dijelu građene na lošem tlu počele su da tonu zajedno sa vratima koja su izgubila funkciju pa su se morala probiti nova vrata u postojećem zidu, što je i urađeno 1555. godine za vrijeme providura Bernarda Reniera. Međutim, i ovaj dio zidina sa

Pjaca od oružja 1785.

Perimetar zidina

Presjek kroz Morska vrata

novim vratima je tonuo tako da se originalni prag vrata danas nalazi na oko 70 cm niže od sadašnje razine pločnika, a sama vrata su se nagnula prema moru za oko 40 cm po vertikali.

Uz nova vrata sa desne strane, sagrađena je u drugoj polovici XVI. stoljeća Kula straže i u nastavku gradska zasvedena lođa sa pet lukova u kojoj su se održavala okupljanja građana i suđenja. Na mjestu kuće Milović nalazila se kasarna San Rocco, dok se, u nastavku, ispred hotela Vardar, nalazila crkva sv. Jakova od lođe, kasnije preimenovana u sv. Roka, čiji se tlocrt može vidjeti ocrtan u pločniku ispred hotela.

Arheološka ispitivanja crkve sv. Jakova od lođe otkrila su u temeljnom dijelu ostatke starije crkve većih dimenzija od mlađe, najvjerojatnije iz XI. stoljeća.

Sa lijeve strane od ulaza, u drugoj polovici XVI. stoljeća, podignuta je uz zidine Providurova palača kao dio mletačkog upravnog kompleksa na Pjaci od oružja, zajedno sa Kulom straže, kasarnom sv. Roko, skladištem hrane na mjestu sadašnje Vijećnice i Arsenalom preko puta. Nazvana je Providurova jer je u njoj, nakon potresa iz 1667. godine, koji je uništio staru providurovu palaču na Pjaci sv. Tripuna, nekih sedamdesetak godina bilo sjedište Providura. Providurova palača, izvorno građena sa elementima renesansnog stila, ostale je do danas u gotovo nepromijenjenom obliku izuzev novih lučnih vrata-izloga u prizemlju, urađenih umjesto nekadašnjih prozora pedesetih godina prošlog stoljeća kada su prostori u prizemlju pretvoreni u butige. Originalna su i dva ulaza u zgradu sa lučnim vratima sa bunjastim kvaderima, kao na Morskim vratima.

Karačaj 1838.

Palača je povezana sa Kulom straže tako što je ulaz u grad nadsveden križnim svodom u nivou prvog kata. U nivou drugog kata, kako se vidi na crtežima Fedora Karačaja, austrijskog pukovnika, komandanta grada iz 1838. godine, bio je drveni balkon postavljen preko 15 kamenih profiliranih konzola, pokriven drvenom nadstrešnicom.

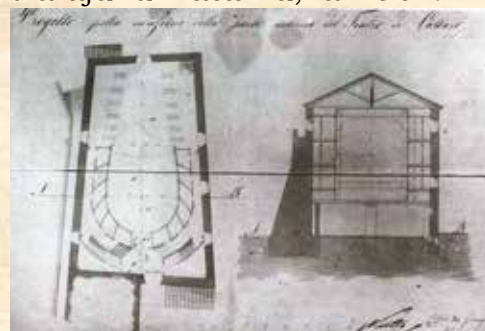
Drveni pod i nadstrešnica su srušeni krajem devetnaestog stoljeća, a balkon je obnovljen nakon zemljotresa iz 1979. godine i sa svojih 55 metra dužine, najduži je balkon na jadranskoj obali. Sa strane prema moru, takođe u nivou drugog kata, palača ima natkrivenu galeriju povezanu sa bastionima Gurdić i Citade-

lom, sa krovom koga podupiru 30 stubića.

U nastavku Providurove palače, na samom kraju Pjace nalazi se zgrada stare Vijećnice kao treća faza izgradnje na toj lokaciji. Prvobitna zgrada podignuta je za vrijeme mletačke vladavine 1762. godine kao skladište hrane za vojsku, a Francuzi je, oko 1810. godine, prerađuju i prave teatar, prvi u našoj zemlji, koji je imao pozornicu, dva reda loža i prostrani parter.

Usljed dotrajalosti, teatar prestaje sa radom krajem XIX. stoljeća i Austrijanci ga pretvaraju u kasarnu, a 1904.

Teatar

Providurova palača 1952.

godine, po projektu kotorskog arhitekta Milana, zgrada postaje gradska Vijećnica, u obliku koji vidimo i danas. Nakon potresa iz 1979. godine, Vijećnica, zajedno sa Providurovom palačom i Kulom straže postaje hotel Cataro.

Pored Vijećnice, na mjestu sadašnje CKB banke nalazio se mletački Arsenal za čuvanje oružja i opreme, a za vrijeme Austrije bio je i vojna pekara, koji je drastično prerađen krajem šezdesetih godina prošlog stoljeća, kada je u Kotoru otvorena prva robna kuća sa samouslugom. Iznad vrata na ulazu u banku i danas stoji

Meneghello - Bjeladinović

Prije hotela Vardar

natpis, "1762 PUBLICI DEPOSITI DE MATERIALI PER LA SQUADRA DEL GOLFO".

Nasuprot Morskih vrata, 1602. godine za vrijeme pro-

vidura Antonija Grimanija, izgrađen je na mjestu starog, novi Toranj sa satom koji je u mletačko vrijeme imao sat samo sa strane prema moru, da bi Francuzi kasnije postavili sat i sa južne strane. U zemljotresu 1667. godine pala je krovna lođa, a toranj se nagnuo prema moru za oko 30 cm, tako da i Kotor danas ima svoj krivi toranj. Lođa je skromno obnovljena početkom XIX. stoljeća vertikalno u odnosu na donji, nagnuti dio tornja i postavljeno je zvono izliveno u Veneciji 1602. godine, uzeto sa stare crkve sv. Nikole mornara, koje i danas bati ure. Ispred tornja bila je postavljena kamena piramida ili stub srama, turris torrturrae, za koju su se vezivali prestupnici i izlagali javnoj osudi. Današnja piramida je kopija jer su originalnu, zajedno sa mnogim drugim spomenicima, uništili vandali 1945. godine. Toranj sa istočne i sjeverne strane obuhvataju dvije zgrade savremenice Tornja u kojima su sada tabakerija i kafe Sangiovanni. U nastavku se nalazi palača koju je sredinom XIX. stoljeća podigao kotorski trgovac Erminio Maneghello,

na mjestu dvije starije kuće koje su bile u vlasništvu plemićke obitelji Ivanović iz Dobrote. Do palače Meneghello nalazi se manja skladna zgrada građena u baroknom stilu iz XVII.-XVIII. stoljeća sa lijepim balkonom na II. katu. Na kraju Pjace uz nekadašnju zgradu Arsenala, 1862. godine izgrađena je palača obitelji Stefana Bjeladinovića, sa karakterističnim, školjkastim balkonima.

Zgrada je izgrađena na mjestu dvije starije kuće iz perioda Mletačke Republike, tako da su obje palače i Meneghello i Bjeladinović uništile originalni mletački sklop zgrada na Pjaci iz perioda XVI.-XVIII. stoljeća.

Sa desne strane od Morskih vrata, na zgradi Milović, u ulici sa bočne strane, ostao je vidan bogato ukrašeni portal bivše romano-gotičke palače kao i ostaci prvobitnog zida u unutarjosti NLB banke.

U nastavku, prema Pjaci je okrenuta sjeverna fasada palače Bizanti, a Pjaca od rive završava se hotelom Vardar izgrađenim 1907. godine za račun kotorskog trgovca Antuna Meneghella, na mjestu dvije starije zgrade.

Sa desne strane hotela nalazi se zgrada koja je tokom XIX. stoljeća imala je vanjsku skalinadu do prvog kata, a početkom XX. stoljeća dobila je oblik kao danas.

Uska ulica između ove zgrade i crkve Gospe od Anđela (Kino Boka) ostatak je srednjovjekovne ulice koja je vodila od Morskih vrata prema katedrali i Pjaci Gregorina.

Događanja na Pjaci od oružja

Kao najveća kotorska pjaca, Pjaca od oružja, bila je poprište raznih događaja i manifestacija. Za vrijeme Mletačke Republike imala je naziv i Godpod-

ska pjaca jer je u Providurovoj palači i ostalim zgradama na Pjaci obitavao Providur sa obitelji, kao i ostali mletački i gradski zvaničnici. Ispod lođe, uz Morska vrata, prenesen je sa Pjace sv. Tripuna običaj trgovanja i javnih suđenja, a za kulu srama vezivali su se prestupnici kako bi bili izloženi javnoj osudi.

Pedesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća, na Pjaci ispred Vijećnice održavala se čuvena kotorska tombola. Na taraci Vijećnice stajala je komisija koja bi u bruštulin stavila 90 brojeva, a kartele sa brojevima bile bi rasprodane nekoliko dana ranije. Član komisije bi izvlačio brojeve iz bruštulina, a čuveni kotorski oriđinal Toni Gašler bi sa trumbetom od kartona, pretećom današnjih megafona, uzvikivao brojeve uz svoje čuvene škerce, na koje bi publika obavezno odgovarala. Toni recimo, nikada ne bi uzviknuo broj 8 nego bi pitao publiku, zna li ko, kada dvije nule koje stoje na kondu tu stavimo jednu iznad druge, koji broj dobijamo? Uvijek bi se neko iz publike prevario da vikne 8, a Toni bi mu odmah odgovarao, nos ti Poslije dobitka terna, gradska muzika bi odsvirala "Šjor Bepo moj biće večeras ajme njoj", poslije cinkvine "Ajmo tamo na muraju đe se cure tamburaju", a poslije tombole, "Karampano lijepo ti je ime", poslije čega bi se narod razišao a bevanduri svršili u mali bife preko puta slastičarne "Zdravljak".

Na Pjaci je Bokeljska mornarica plesala kolo sv. Tripuna povodom svog dana, a obično u februaru, održavala su se i suđenja karnevalu. Na pjaci se igrao i rukomet na sigurno najtvrdjoj podlozi u povijesti toga sporta. Možete zamisliti kako je izgledao pad na kamenu pločnik, a ekipa Kotora je tu obavezno pobjeđivala jer

Bata 1835.

bi igrači iz gostujućih ekipa, igrajući kao da su na parketu, brzo završavali u ambulanti.

Slastičarna Zdravljak imala je posebno mjesto u našem odrastanju tih šezdesetih godina. Tu su se jele najbolje pašte u gradu, krempita, pišinger, štrudel savijača, kocka i neponovljivi sladoled od vanilije, lješnika ili čokolade. Taj čarobni ukus sladoleda nestao je zauvijek iz Kotora kada se Zdravljak preselio u kafanu Dojmi. Godinama sam ga tražio i na kraju sam ga, nećete vjerovati, poslije gotovo 30 godina, pronašao, identičnog, u hotelu Crna Gora u Titogradu. Zdravljak je bio i kultno mjesto za okupljanje školaraca. Kako se u kafane baš nije smjelo ulaziti, u zadnjoj prostoriji Zdravljaka iza banka, uz pašte bi se zapalile i prve cigarete, popio bi se prvi vinjak, meni je prvi bio rum, prvi put bi se izvela djevojka, rađale se prve ljubavi. Kada je Zdravljak preseljen van grada u kafanu Dojmi, to više nije bilo to.

U Vijećnici, na prvom katu, održavale su se igranke. Svirao je prvi kotorski VIS, vokalno instrumentalni sastav, „Biseri Boke” u sastavu: Beri,

Vijeko, Limili, Mario, Bobe...

U velikoj sali djevojke bi sjedale sa jedne strane, a mladići sa druge strane i kada bi počela muzika krenula bi trka hrabrijih mladića preko sale da se izabere djevojka za ples. Oni stidljiviji bi ostali da sjede sa nadom da će sresti neki ohrabrujući pogled preko puta, uživajući kada bi neko od ovh hrabrijih dobio korpu. Poseban događaj koji se čekao sa nadom i strepnjoim bio je trenutak kada orkestar najavi da posljednji ples dame biraju. Tada bi mladićima zastao dah, pravili bi se nezainteresirani, a opet puni nade da će ih njihova simpatija izabrati i sa strepnjim očekivali onaj strašni trenutak, ili velikog razočaranja ako ona ne dođe ili velike sreće kada ih djevojka izabere, a onda i onu tremu koja im je sputavala noge i vezivala usta bez obzira koliko su ranije vježbali plesne korake i učili što će reći.

Treba spomenuti i čuvene šetnje preko Pjace, đirovi koje su Kotorani generacijama činili od Vijećnice do kuće Milović i obratno, svakoga dana, mjesecima i godinama. Nova generacija zamijenila bi staru već onemoćalu. Tu se čaku-

Pjaca 1968.

Parfimerija Čena

Kraš, Drage Roganović

lalo, bistrila politika, svjetska i lokalna, komentirali dnevni događaji, sport. Diravali su od sedam do osam ura uveče, Pipo Milošević, Mato Brajković, Nikša Bjeladinović, Filo Bijelić, Đorđe Car, Miro Ćirković, poslije Perica Brajković, don Tonći Belan, Šuka Đurović, Dragan Đurčić, Anto Palma... Dragan mi je ispričao jednu anegdotu. Pitao je jednom Nikola Stamenić, selektor vaterpolo reprezentacije Jugoslavije svoje prijatelje u Beogradu, da li znaju gdje se u Jugoslaviji najviše i najkvalitetnije govori o vaterpolu? Oni su počeli da nabrajaju: Beograd, Zagreb, Split, a ne, kaže Stamenić, najviše i najkvalitetnije se govori o vaterpolu na dirovima po Pjaci od oružja u Kotoru.

Što se sve nalazilo na Pjaci šezdesetih godina?

Tih šezdesetih godina prošlog stoljeća Pjaca je bila trgovački, poslovni i administrativni centar. U prizemlju Kule straže bila je agencija „Putnik“,

u kojoj je radila i moja majka sa Špirom Marićevićem. U kući Milović bila je prodavnica „Kraš“, sa onim božanstvenim mirisom od slatkisa, koju je vodila šjora Drage Roganović. Do nje je bilo bife „Uranak“, a na kraju zgrade knjižara „Moj raj“ vlasnika Dušana Bjeladinovića i tete Gracije. Na kantonu palače „Bizanti“ bio je turistički biro koji je vodio Žarko Mijatović sa Radmilom Franović, a u nastavku, u nadsvedenom prostoru sadašnje pošte, nalazila se kotorska apoteka, jedna od najljepših na Jadranu, sa starinskim namještajem i porculanskim posudama, koji je uništen a vazne razgrabljene nakon zemljotresa. Apoteku su vodile Danica Pišel, Marija Usmiani i Borka Bućin.

U prizemlju sadašnjeg hotela „Vardar“ bila je butiga šjor Luke Mjesečevića, sa čuvenim Ninom i Ivkom Lazarević. Na prvom katu bilo je komunalno preduzeće „Dekaderon“, a na drugom Bokeljska banka.

U zgadi do hotela bila je brijačnica šjor Tonća Šantića, fotografska butiga šjor Vlada Kovačevića, a na kraju zgrade, okrenuta ka Morskim vratima nalazila se kulturna kotorska butiga od cipela čuvena „Bata“, kasnije „Borovo“. Butigu je vodio šjor Mitar Radović koga smo svi zvali Bata, izvrtni trgovac iz čije butige niko nije izašao a da nešto nije kupio.

U prizemlju uske zgrade do Borova, srušene poslije zemljotresa, bila je fotografska butiga Katice Smodlake. Uz kulu od sata bila je butiga šjor Tona Orlanda u kojoj ste mogli kupiti sve, od poštanskih marki i koverata, cigara i fajercaga, kartolina i olovaka do baterija za lampadine. Bio je pravi trgovac od reda i načina, ali i ombrozan, lako bi se najedio ako niste znali objasniti što vam treba. To su

znali kotorski zafrkanti, Krsto i Pero Milošević, Zvonko Jovanović, Vlado Kovačević i ostali pa bi izluđivali Tona. Jednom je Zvonko pošao tobože sa pismom u butigu govoreći, Toni daj mi marku i kovertu. Toni bi već prokuvao, marku, kakvu marku, imamo marke od 10, 20, 50 dinara, kovertu imamo za doma i za vanka. Zvonko je rekao, daj mi jednu kovertu za vanka i marku od 50 dinara. A gdje šalješ pismo pita ga Toni, a Zvonko kaže za Titograd na što je Toni pobjesnio, uzeo mu pismo i stavio ga u pravu kovertu, a marku je liznuo i bijesno lupajući šakom o banak zalijepio je na kovertu. Onda je kovertu dao Zvonku i rekao, a sada je baci, misleći da je Zvonko stavi u poštansko sanduče kod Kraša, našta je Zvonko uzeo kovertu i bacio je preko vrata na pločnik. Kad je to vidio Toni je poludio i izletio iza banka vičući, što to činiš ludane? Pa rekao si mi da je bacim kaže Zvonko. Onda je Toni podigao pismo stavio ga u ruku Zvonku i poveo ga do Kraša gdje je, lupajući iz sve snage sa Zvonkovom rukom po sandučetu, ubacio pismo dok su ostali umirali od smijeha.

U samom Tornju od sata nalazi se još i danas jedina preostala kotorska urarska radnja sa dugom obiteljskom

tradicijom, kroz četiri generacije obitelji Homen u Kotoru: Franja, Roberta, Mirka i Ljubinka, jedina preostala, koja svjedoči o gradu koji nestaje.

Sa druge strane Tornja bila je butiga od novina šjor Milana Kaluđerovića, u palači Meneghello kafana Nedeljka Radulovića, pored nje frizerski salon, kasnije „Bosnafolklor“, a umaloj zgradi do palače bila je butiga tekstila „Jadran“ iz Perasta koju je vodio Vlado Kažanegra i supruga Lepa.

Na kantunu zgrade Bjeladinović bila je papirnica Paloka, a u nastavku prodavnica cipela „Beograd“ i slastičarna Zdravljak gdje su pašte i sladolede pravili, šjor Gojko, Marko Matković, Lazo Veselinović, Darka Franović...

Sredinom šezdesetih, prerađen je stari mletački arsenal i napravljena prva robna kuća u gradu, „Napredak“, sa samouslugom u prizemlju i prodavnicama na prvom katu, a na kantunu zgrade bilo je bife Mata Petrovića.

U prizemlju Providurove palače do Vijećnice otvoren je prvi ekspres restoran koji je vodio šjor Boro Cicović, a koji je, zajedno sa robnom kućom i non stop prodavnicom ranije otvorenom, navještavao novo vrijeme u gradu. Do restorana bila je butiga optičara Branka Markovića, „Ghetaldus“, u ko-

Branko Marković

joj su se skupljali svi koji su voljeli klapsku pjesmu i bićerin. Do te radnje bila je prodavnica cipela „Košuta“ koju su vodili Berta i Blažo Marković, zatim i Čenina parfimerija gdje smo mi „pubertetlije“, koji su se tek počeli brižati krišom kupovali kolonjsku vodu „Pitralon“, koja je sigurno odvrćala komarce, dok je za žene bio rezerviran parfem „Crna mačka“ koji je tačno tako i mirisao. Na samom kraju zgrade, uz Morska vrata, bila je butiga metraže šjor Dušana Badže.

U providurovoj palači, na spratu, bile su smještene društveno-političke organizacije, a u jednom dijelu palače i vijećnice narodna milicija. Još se sjećam straha kada bi se peli uza skale da nam se vrate knjige od škole koje bi nam, jer smo igrali nogomet po pjacama, obično konfiskovao Stanko milicajac.

Tih šezdesetih godina, u Kuli straže na prvom katu, do kojega se dolazilo vanjskom skalnadom, obitavala je Evica Jurišević sa dvoje djece, a zatim do zemljotresa profesorica Gracijela Čulić.

U kući Milović na prvom katu poviše „Kraša“ obitavao je Ilija Đurašković zvani Mačak sa suprugom i kćerkama Lidijom i Sonjom i sinom Slobom, a na drugom katu tri sestre Brinić. Poviše knjižare na prvom katu obitavala je obitelj Mandalinić,

Pjaca krajem šezdesetih

a na drugom katu obitelj Milović, Aco, Živka, Saška i Ana.

U palači Bizanti, prema Pjaci, obitavala je na prvom katu obitelj Davidović, Aco, Vesna i sin Duško, obitelj Bošković, Branko, Jovanka, Neno, Perica i Eugenija, a na drugom katu obitelj Lipovac, Miloš, Marija, Vlado i Dušanka.

Na katu u zgradi iznad „Borova“, obitavao je Mitar Radović, sa suprugom Linom i djecom Acom i Marijom, a u nastavku babica Nada i obitelj Barišić, Jakob i Marija. Na drugom katu živjela je obitelj Starović, Dano sa suprugom, sinom Draganom i kćerkama Nadom i Mirjanom, zatim obitelj Abramović Sima i kotorski špacakomin Tonći Mirošević sa dvije kćeri. Na trećem katu obitavali su Janko i Radojka Đonović sa sinom Milošem i kćerkom Natašom i obitelj Mačić, Drago i Zorka, sa sinom Goranom i kćerkama Zdenkom i Vesnom.

U zgradi oko Tornja sa samom, na prvom katu obitavao je Marko Marović sa suprugom Elicom i sinom i kćerkom, a na drugom katu učiteljica Leca Radović sa tri sina, Batom Velikim, Batom Malim i Siketom.

U palači Meneghello, na prvom katu obitavali su Boškovići, Jovo i Kena i kćerke Marina i Tamara, kasnije i obitelj Bosnić i obitelj Lakičević, Drago i Danica, sin Marko i kćer Marija. Na drugom katu obitavali su Roganovići, Slavko i Drage sa kćerkom Melitom i profesor Rajko Gvozdenović sa suprugom. Na trećem katu obitavali su Đurković Ilija i Danica i Drago Lazarević sa majkom Evom.

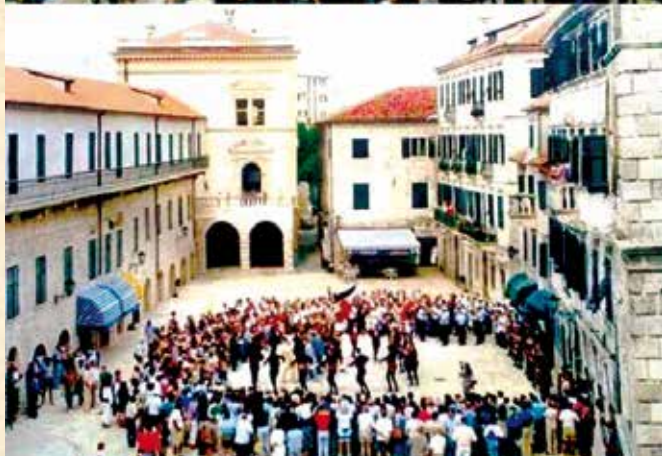
U maloj zgradi do palače na prvom katu obitavala je obitelj Mijatović, Spaso sa suprugom Vidosavom i kćerkom Nađom, a na drugom katu obitelj Matijević, Mato sa suprugom i kćerkom Desom.

U palači Bjeladinović, na prvom katu obitavao je Dušan Bjeladinović sa suprugom kao i Gago i Smilja Biskupović sa sinom Zdravkom. Na drugom katu obitavale su obitelji Bjeladinović, Boško sa suprugom Vjerom, sinom Nikolom i kćerkom Sekom, a potom Nikola sa suprugom Rozmari, našom profesoricom Ružom i sinom Igorom. Na trećem katu obitavala je obitelj Car, Đorđe, Nikša, Slavka i Maja i Saveta Vico sa majkom i kćerkom Lidijom.

Nažalost, danas je Pjaca sve, samo ne gospodska! Kafići su je okupirali stolovima i stolicama i onim strašnim tendama. Kada se pogleda iz visine, gotovo da se i ne vidi pločnik od tendi i mobilijara.

Nekadašnji trgovački, poslovni i administrativni centar grada koji je trajao od XVI. do početka devedesetih godina prošlog stoljeća, zauvijek je nestao.

(Zbog autentičnosti, tekst nije lektoriran)

1979.-1989.

Pjaca od rive danas

NATPISI IZ BOKE KOTORSKE I CRNE GORE U SPLITSKIM NOVINAMA DO DRUGOGA SVJETSKOG RATA

Priredila:

Branka Bezić Filipović

Unatoč priličnoj nepismenosti u to vrijeme, novine su odigrale značajnu ulogu u informiranju stanovništva, a njihova važnost se vidi i po tome što su pretplatnike imale i u iseljeništvu. Primjerice u Splitu je počeo izlaziti **Pučki list** 1891. godine, na ikavici i čakavici da bi ga puk srednje Dalmacije, kojemu je bio namijenjen, što bolje razumio. Na pitanje o tome gdje sve ide *Pučki list*, urednik Juraj Kapić je odgovorio: *Ide po svim hrvatskim zemljama. Pače, leti čak do Carigrada i Smirne jer i tamo ima naših ljudi koji ga primaju. Još ide jedno 300 komada u Novu Zelandu, a u Ameriku dvaput toliko.*

Pučki list je izlazio dva puta mjesečno, do Prvoga svjetskog rata, a u svakom drugom broju su bila objavljuvana pisma naših iseljenika, koja su postala trajni dokumenti iz prve ruke ispričanim događajima i opisima života na dalekim kontinentima.

S obrzirom na to da je Boka kotorska do Prvoga svjetskog rata bila dio Dalmacije, bokeljske teme nalazimo u skoro svim splitskim novinama. Do Boke su stizale brže nego primjerice na Novi Zeland, ali unatoč priličnom zakašnjenju, to nije umanjivalo njihov značaj jer su mnogima bile jedina spona s rodnim krajem.

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća u Splitu su počele izlaziti brojne novine. Bili su to Pučki list, Željeznica, Grom, Pučke novine, Pučka prosvjeta, Dalmatinski glasnik, Duje balavac i druge koje su mahom nestale početkom Prvoga svjetskog rata, da bi se potom pojavilo Novo doba, Jadranski sport, Jadranska straža, Jadranski dnevnik i drugi.

Tadašnje novine se nisu prodavale na kioscima, nego su se slale poštom, a financirale isključivo od pretplata. To je predstavljalo priličan izazov, jer su brojni primali novine, a zaboravljali platiti pretplatu. Urednik *Pučkoga lista* je upozoravao na razne načine, poput jedne prigode kada je velikim slovima, pod naslovom *Ponutkovanje*, objavio: *Štioci 'Pučkoga Lista', spomenite se svoje dužnosti, te pošaljite isplatu! Nikomu ne visi kolač o češmini, pa ni nama. Za uzdržanje 'Pučkoga Lista' hoće se troška, a taj valja podmiriti.*

Upozorenja očito nisu urodila plodom, pa su postajala sve stroža, što možemo pročitati 1898. godine, kada su objavljeni inicijali pretplatnika pod naslovom *Naši okorjeli dužnici: Danas smo samo početna slo-*

va, ali u dojučem ćemo broju objaviti potpuna imena i prezimena, ko nam ne plati. Nećemo gledati nikomu u brk, jer nam je već dodijalo. Uprava 'Pučkoga Lista'.

Iste godine u broju 76., na stranici broj 9 napisan je odgovor na pitanje izvjesnog gospodina K. M. P. iz Škaljara koji je želio provjeriti stanje svoje pretplate:

Vi ste nam poslali u sve samih for. 6 i 60 novč., a primali ste za tri godine 11 komada 'Pučkog Lista'.

Kratko vrijeme u Splitu je izlazio list **Željeznica** u kojemu je 1. srpnja 1901. godine objavljen članak čiji se autor potpisao kao *Stari rodoljub*. Pisao je o dolasku dr. Frane Mardirazze za kotarskog poglavara u Kotor. Napisao je:

DJAVOLIA NEBA

● NAJVEĆA EPOPIJA ZRAKA
● NAJVEĆI KŠE SVOLJEČA
● POTREŠNA DRAMA O LJUDIMA KRATKA VEJKA I O ŽENAMA KOJE VOLE

GABLE LOY TRACY

DOLAZE KINO EDEN

FILMSKA SENZACIJA!

Greta Garbo je rekla: Po ananas doći u Kaliforniju? Smiješno! O yes, bolji je ananas bonbon 505 sa crtom!

ORIGINALNA AROMA

505 SA CRTOM

ZA OKO - CRTA
ZA OKUS - AROMA

PROIZVODI »UNION« ZAGREB

Najmiliji mi je težak posao!

Veliko spremanje za mene je najveće veselje. Prijaviti u tjeram gdje se pojavim — mahom dočaram čistoću u Vašu kuhinju. Štednjak dotjeram tako, da se u njemu možete gledati. A tek kuhinjski namještaj! Ne — to se ne da opisati — Pošaljite brzo po mene, nalazim se u svakoj trgovini....!

VIM

REDUŠA VIM ČISTI SVE!

Evo nam i novoga političkoga poglavara, gospodina Madirazza. Ovaj gospodin u širinu i u dubinu poznava ovu našu Boku, jer je bio nekoliko vre-

mena medju nama ko politički komesar. Tada je zaista motrio i učio položaj i osobe, a sada kad bude zasio na prvu stolicu političke vlasti ovoga važnoga, mutnoga kotara, čut će svačesa, i upoznat će još iz bližega neke tajne makinacije i nered koji vlada političkim kotarom, gdje svaka greda, stijena, ostrov, polje, livada nosi ime na skopčana s našom vjernom, vatrenom, junačkom, bogatom prošlošću. Bokelj se ponosi kad ime svoje izusti.

Autor potom donosi zaključak da će dr. Madirazza moći u miru raditi svoj posao jer nije oženjen pa živi bez pritiska. Također je uvjeren da je on pravi čovjek za taj posao jer su kako kaže velike njihove potrebe, a još su veće napasti, pak bi se napokon htjelo da netko otvori oči i središnjoj vladi u Beču neka i nama dodje u susret, ne kapljicama pripomoći, nego u financijskom smislu jednom obilatim novčanom donacijom, za ekonomski razvitak Boke, što bi i njoj moglo vrijediti više od sviju milijuna i tvrdjava po našim golim brijegovima.

U runju 1911. godine u **Pučkim novinama**, u broju 17 na strani 147 objavljen je popis stanovništva u dalmatinskim mjestima, pod naslovom *Pučanstvo u Dalmaciji*. Prema tome popisu najveći grad je bio Imotski sa 42.126 stanovnika koji su živjeli u 6.736 kuća od čega je bilo 21.647 muškaraca, a 20.479 žena. U Splitu je u isto vrijeme živjelo 31.316 stanovnika u 3963 kuće, od čega je bilo 15.318 muškaraca, a 15.998 žena.

Prema ovome popisu iz 1911. godine u Crnoj Gori je najviše stanovnika živjelo u Herceg Novom ili kako je pisalo u Ercegovnom. Mjesta koja su se našla na popisu su sljedeća:

Iduće godine, točnije 20. lipnja 1912. u broju 25, na stra-

nici 196, u *Pučkim novinama* je pod naslovom *Grlica* (grlobolja op. aut.) objavljeno pitanje: Često uhvati nam djecu stiskavica oko grla. Bojimo se grlice, a daleko do liječnika, kako bi se pomogli? D. A. Boka Kotorska.

Odgovor je glasio: Kada djecu stisne oko grla, dobro je žlicom pritisnuti jezik i stisnuti grlo, da li se oko rese bijeli. U tom slučaju valja odmah pozvati liječnika, jer tu druge pomoći neima bez njega. Ako je oko rese samo crveno, onda je dobro dati piti vruća mlijeka i dobro oznojiti dijete te obaviti oko vrata malo vune ili umočiti krpu u razvodnjenu rakiju ili prostu mrzlu vodu, obaviti oko vrata, a odozgo poviti opet rubac sukneni vrući.

Novine su već od samih početaka služile i za oglašavanje. Tako je u broju 4 iz 1913. godine, na 39. stranici *Pučkog lista* objavljen oglas o prodaji novih dopisnih karata iz crnogorsko-turskog rata. U oglasu piše: Ko želi ovih sjajnih karata kupiti, neka se izvoli obratiti samo trgovini mješovite robe: Radovana, V. Milinovića u Baru u Crnoj Gori. Razglednice razasijem pod doplatom ili uz unaprijed poslan novac, te ih rasprodajem na veliko i malo. Ko želi dobiće spisak istih badava.

U broju 9, na strani 76, u rubrici *Što je nova po svijetu*, 1913. godine u *Pučkom listu* je objavljen članak pod naslovom *Završetak rata na Balkanu*:

Iako su Crnogorci ostavili hiljade svojih mrtvih junaka oko Skadra, ipak velike vlasti poručile kralju Nikoli, da mora pregoriti Skadar. Promislite, kako je ova grozna poruka djelovala na siedoga kralja i njegove Crnogorce!

Skadar je bio san mladosti kralja Nikole; Skadar je bio stari srpski grad; Skadar je bio živa želja ciele Crnegore; za osvojenje Skadra Crnogorci

su žrtvovali sve što im je bilo najdraže – pa, nakon što su nečuvanim junaštvom bili Skadar osvojili; nakon što su se sa okolnih brdina bili nagledali tihog skadarskog jezera, vijugaste rijeke Bojane i pitomog skadarskog polja, da sve to ostave i kući se povrate...pitamo mi: je li mogla biti ponugjena gročija čaša pelina i kralju Nikoli i svoj njegovoj Crnojgori? – Znao je kralj Nikola, da su vlasti bile naumile postaviti Skadar glavnim gradom nove oslobodjene Albanije, ali to su europske vlasti mislile i snovale, dok je još Skadar bio u turskim rukama i dok ni na kraj pameti nisu imale, da bi ga Crnogorci mogli osvojiti.

Nu, premda su Crnogorci iznenadili velike vlasti i zauzećem Skadra zadivili cijeli svijet, ipak velike vlasti ostale su pri svojoj prvašnjoj namisli i dale su oštri nalog kralju Nikoli, da svoju vojsku digne iz Skadra. Kralj Nikola je isprvice oklievao, te da ne će Crnogorce izgoniti iz onog, njihovom kralju poštrapanog gnjezda, ali sila Boga ne moli, a pravde se ne boji – kaže hrvatska poslovice.

Službeno regionalno glasiloo, koje je izlazilo u Splitu od 1918. godine zvalo se **Dalmatinski glasnik** – zvanični list pokrajinske vlade za Dalmaciju. U broju 50 od 26. srpnja 1919. na prvoj stranici piše: *Od 1. do zaključno 10. jula ov. god.: trbušni tifus: okrug nikšićki, srez velimski 1 obolio; skrlatina: okrug nikšićki, opština nikšićka 1 obolio.*

U Dalmatinskom glasniku broj 64, na stranici 3. od 5. rujna 1919. objavljene su odluke Okružnog suda u Kotoru. Objke se odnose na postupak proglašenja smrti.

Prva je vezana za Božu Andrića pok. Krila, (recte Krsta) iz Perasta, rođenog u Gjurici-ma 12. svibnja 1861. godine odsutnog preko 35 godina.

Kako piše sve ovo vrijeme nije dao nikakva glasa o sebi. Postupak proglašenja smrti je pokrenula njegova majka Kate Andrić primalja iz Perasta, a sud je zaključio riječima: *Pozivlje se Božo Andrić, pok. Krila, recte Krsta, da stupi pred potpisani sud ili da kakomudrago prijavi, da još živi.*

Druga je odluka o proglašenju smrti vezana za Bogdana Sekulovića, pok. Lesa, rođenog u Jošicama 20. rujna 1855. godine, preminulog 1886. u Keršu u Rusiji (misli se na grad Mus u Anadoliji, koji je tada bio pod ruskom okupacijom). Prijedlog proglašenja smrti pokrenula je Ruža, udovica Mila Gjuranovića iz Gjuricića, a spor je vodio odvjetnik Božo Milinović iz Kotora.

Na istoj stranici *Dalmatinskog glasnika* objavljen je dražbeni oglas za licitacijsku prodaju vojnih baraka u Radanoviću, općina Grbalj, kotarsko poglavarstvo Kotor.

Pri kraju Prvoga svjetskog rata u Splitu počinje izlaziti dnevnik **Novo doba** od 9. lipnja 1918. godine. Bio je to najvažniji splitski dnevni list koji je nadilazio lokalne okvire. Pratio je najvažnija gospodarska zbivanja, domaću i stranu politiku, probleme u kulturi i znanosti, s posebnim prilo-

Kako li je NERAZBORITA

— satima uredjuje kosu, a nos joj se sjaji

Ona se toliko brine za svoju vanjštinu, te satima uredjuje svoju kosu, da bude uredno počeljana. Ona kupuje najskuplje pudere, ali joj se nos ipak sjaji. Kod najmanjeg znojenja od plesanja odmah joj je ten pokvaren. Puder ne ostaje na licu, pa joj koža izgleda masna. Kad bi samo znala kakva je razlika, kad se k puderu primiješa malo pjene vrhnja! Pjena vrhnja je sada pomiješana sa najfinijim na zraku sušenim puderom Tokalon (proizvodnja patentovana). Ona čini, da puder prijanja uz lice i da ostaje na njemu usprkos vjetra, kiše ili znojenja kod plesa u toplim prostorijama. Puder Tokalon odstranjuje i najmanji sjaj i masnoću kože, te ne suši kožu kao obični puderi. Puder Tokalon uljepšava Vašu kožu, te je čini mekanom i baršunastom, a ostaje na licu preko cijeloga dana.

Radio bez antene!

Mala otplata Din 190.-

Svi valovi cijeli dan

Činovnicima naročite pogodnosti

Bonjolo - Split.

„Standard“

zima za Uskrs i Božić. Bio je bogato ilustriran reklamama, usmjeren prema ženama kao kupcima i čitateljicama. Tiskali su i prilog za djecu, kao i tjedni prilog Jadranski sport čime je doprinio popularizaciji sporta.

Već 28. siječnja 1919. u broju 22 na trećoj stranici nalazimo vijest o boravku generala d'Espereya u Kotoru, gdje piše: *Jutros je prispio u Kotor zapovjednik ententinih vojska na Balkanu francuski general Franchet d'Esperey svečano primljen. Pozdravio ga je u ime vlade zastupnik dr. Vukotić. General putuje u Crnu Goru. Izvijestit ćemo potanje.*

Te godine su se još uvijek pojavljivale ratne teme, pa je 28. svibnja 1919. u broju 116 na trećoj stranici objavljen članak pod naslovom *Borac sa solunskog fronta:*

Nakon 14 godina odsutnosti sinoć se je povratio brat našega učitelja Mirkovića, g. Pero Mirković iz Budve. On je u oktobru 1916. u Južnoj Americi stupio među prima u dobrovoljce, da se sa svojom družinom od 280

momaka bori proti starom dušmaninu. U Bizerti se rekrutirao, a tada je otišao na solunsku frontu, gdje je kao barjaktar do fronte pod našom zastavom predvodio svoju četu. Tamo su bili pregledani i pozdravljeni od kraljevića Aleksandra, koji je svakome stisnuo desnicu i za svakoga našao par dobrih riječi. Na solunskoj fronti bio je Mirković teško ranjen, te proglašen 'neborac' i dodijeljen štabu vrhovne komande, gdje se i sada nalazi.

U 139. broju *Novog doba* 21. lipnja 1920. na trećoj stranici izašao je članak pod naslovom *Naše trupe zaposjele svu Crnu Goru.* Vijest je glasila: *Kako su talijanske trupe evakuirale Bar, Ulcinj i cijelo crnogorsko primorje, kraljevska je vlada odmah zaposjela potrebnom vojnom snagom evakuisane teritorije. Jučer jutrom su i posljednji ostatci talijanskih trupa evakuisali Bar na način da u cijeloj Crnoj Gori nema više nijednog talijanskog vojnika.*

Kroz 1921. godinu iz Boke su stizale mirnodobske vijesti. Brodarsko akcijsko društvo Boka je poslalo obavijest koja je objavljena 10. siječnja 1920. u broju 6 na trećoj stranici:

Ovo naše novo ustanovljeno društvo nabavilo je za obalnu plovidbu kod ugarsko hrvatskog parobrodarskog društva na Rijeci dva parobroda: 'Sava' i 'Bakar', koji su udobni za putnike i trgovinu. Budući da je 'Sava' još rekvirirana od Talijana ugarsko-hrvatsko društvo poslalo je amo 'Lovran' (mjesto 'Save'). Naše društvo 'Boka' imalo je sa 1. siječnja 1921. početi svoj rad, ali to nije moguće radi nestašuce ugljena, uslijed nastalog štrajka u Bosni.

U istom broju na istoj stranici objavljeno je: *Među Rusima, koji su smješteni u Ercegnovom pojavilo se više slučajeva*

pegavog tifusa. Nadležne vlasti morale bi odmah poduzeti energične mjere, da se ova zarazna bolest ne proširi u narod, jer će tad biti zlo i naopako, pošto nam fali liječnika.

Sljedećeg mjeseca, točnije 3. veljače 1921. u broju 26 na trećoj stranici pod naslovom *Bokelji bokeškoj mornarici* objavljeno je: *Bokelji iz Splita poslaše danas Plemenitom Tijelu Bokeljske Mornarice ovaj brzojav: 'Udaljeni od rođene grude dan našeg odvjetnika, braćo, veselo slavimo moleći ga, da slogu bratsku učvrsti. Slijedeći načelo otaca ostavljamo ga u amanet potomcima, da veselo slijedit nas budu sinovi uz poklik 'a na mnogo ljeta Mornarica živjela.'*

Tužna vijest iz Dobrote osvanula je u *Novom dobu* 2. siječnja 1923. godine pod naslovom *Izgorio čovjek s kućom*, na drugoj stranici u prvom broju: *Na sam Badnji dan 24. decembra oko 9 sati večeri, kad je svak u mjestu bio zaokupljen u svojoj kući oko badnjaka, buknuo je veliki plamen iz kuće Antuna Srdarevića na Ljuti. Odmah je zatim panuo pokrov. Priskočili susjedi, ali nisu mogli učiniti ništa, jer je već u kući sve bilo izgorilo, pak i sam vlasnik kuće Antun Srdarević starac od preko 70 godina koji je živio sam u kući. Kuća je bila velika, na tri poda, puna pokućstva i robe. Vatra je sve uništila i ostala su sada od kuće samo četiri zida. Ova je nesreća potresla svakoga, pa svak žali bijednog starca Antuna Srdarevića koji je tako nesretno završio.*

Ljetne vijesti iz Boke imale su veseliji prizvuk. U broju 146 na trećoj stranici *Novog doba* 25. lipnja 1927. godine je pisalo:

Radosno konstatujemo da se je ove ljetne sezone odlučilo za našu Boku mnogo više izletnika, turista i kupališnih gostiju, nego li je to bivalo zadnjih go-

dina. U Prčanju je vrlo živo; uz ferijalne kolonije djece iz Sarajeva i Beograda imade i drugih odličnih gostiju iz raznih krajeva unutrašnjosti naše domovine. I ubava Dobrota pogostila je u svojim starinskim i gostoljubivim palačama nekoliko oduševljenih kupališnih gostiju. Općina se je dala na posao da počasti i uredi obalu ispred sv. Vrača i kod Biokovine, a Dobročani su konačno uvidjeli da smeće i razlupano staklo ne valja bacati u more, uz obalu, na koju zovemo strance.

Nakon zaključka da je i Lovčen dobro posjećen u članku dalje piše: *Mi u Kotoru nemamo hotela u pravom smislu riječi, ali naš stari 'Graz' sa svojom čistoćom, čuvenom kuhinjom i brižljivom kumom Amalijom dostojno i pristojno ispunja tu osjetljivu kotorsku prazninu.*

Molimo sve one, koji namjeravaju izletiti do nas, osobito gospodu, koja bi željela da proborave koju sedmicu u kotorskom zaljevu, da se obrate po informacije glede ovdješnjih prilika na naše društvo za poljepšavanje grada i promicanje turizma 'LOVČEN' - Budimir Radimiri - tajnik 'Lovčena'.

Iza Nove godine 21. siječnja 1928. u broju 10 na sedamnaestoj stranici objavljena je značajna vijest pod naslovom *Jadranska pruga ide na Kotor.* U tekstu piše:

Beograd: Na svojoj preksinoćnoj sjednici Ministarski savjet prihvatio je predlog ministra saobraćaja generala Milosavljevića, da se u finansijskom zakonu za 1928. - 1929. godinu promijeni član 4. o državnom vanjskom zajmu u zlatu od 1922. godine (Blairov zajam) i da glasi ovako:

Nominalnih 70 milijuna dolara upotrebit će se na ove radove:

Na izradu normalne željezničke pruge Beograd - Ripanj - Lazarevac - Topola - Kragu-

jevac - Kosovska Mitrovica - Podgorica - Kotor sa pristaništem u Kotorskom zalivu;

Na dovršenju željezničkih pruga koje su predviđene u članu 1. uredbе o gradjenju novih željeznica od maja 1927. godine kao i na dovršenju i potrebe iz člana 3. i 4. iste uredbе.

Kao što se vidi, Vlada je riješila koja Jadranska pruga ima da se prva počne graditi iz Balirova zajma.

U broju 42 na šestoj stranici 20. veljače 1928. objavljen je veliki članak o proslavi Tripundana u Kotoru. Kako piše:

Proslava je započela po starom običaju osam dana prije, naime na 27. januara, u samo podne sa pohvalama koje je izrekao baš lijepo 'mali admiral' Luka Brajinović, prigodom razvitka barjaka sv. Tripuna na Stolnoj Crkvi. Ovim 'pohvalama' prisustvovali su predstavnici mjesnih civilnih i vojničkih vlasti, ureda, društava i škole, te mnogo naroda. Nakon 'pohvala' u prostorijama Admiraliteta Plemenitog Tijela Bokeljske Mornarica g. admiral, komodoro kapetan Marko Dabčević, držao je patriočan govor i napio je, po običaju, u zdravlje Njegova Veličanstva Kralja Aleksandra 1., komu su svi prisutni oduševljeno kliknuli: 'Živio!'

Potom je detaljno opisano kako je tekla proslava i tko je sve bio nazočan, a na kraju je pisalo: *Kotorani i Bokelji, jednog i drugog obreda, pokazali su ovih dana kako im je uvijek jaka, živa ljubav i štovanje prema mogućem nebeskom odvjetniku i zaštitniku sv. Tripunu, koga jednako časti jedna i druga crkva, a u komu je davno oličen ideal naših slavni predja, vjernih svojim historijskim tradicijama.*

Sveti nam je Tripun svetac sjajne prošlosti, svetac sadašnjosti i svetac bolje budućno-

Bokelj.

Bokelj ti je pravi junak. Pogledaj mu oko pod vegjama, koje kao plamen siva, pogledaj mu junačko čelo, pa omiri ga okom priko širokih pleća, ramena, o koje diljku pušku pribaciva, zaviri mu za pripasašaj, gdi mu puška mala uz handžar počiva pa vidi ga, pobro, kako priko brdja junačkom nogom stupa, pa češ se uvirit, da junaka do Bokelja neima. Za njegovo se junaštvo danas više nečuje nije mu prigode, da ga izkaže, a nevolja opet mu pridošla, te ga oslabila. Dok su naši brodovi na jidra po svitu plovili i dobivali, Boka je bila Misir trgovine i blagostarja. Danas toga više neima. Uz malo trgovine sa blagom Bokelj danas prihvatio se maškline i zemlje, koja mu se žalibože na onoj goleti slabo izplaćiva. Kao malo kô Bokelj se diči svojim hrvatskim jezik m i svjom narodnom nošnjom. U Risu osobito uzdiži se još sasvim lipo stari naš kroy, kako se i na gornjoj slici more viditi.

sti. Njemu neka je čast i slava sada i do vijeka! A 'mornarica' naša dična živjela, evala i npradovala!

Iz članka iz iste, 1928. godine (7. ožujak) dalo se pročitati

u broju 56. *Novog doba* o teškom stanju u Crnoj Gori:

Imali smo prilike da razgovaramo sa g. Ivanom Vujoševićem, odličnim poslanikom cetinjske oblasne skupštine i članom oblasnog odbora, koji boravi u Splitu zbog podjele imanja između tri oblasti, na koje je podijeljena bivša pokrajina Dalmacija. G. poslanik nam je skrenuo pažnju na teško stanje u kom se nalazi Crna Gora uslijed loše žetve. Od uvijek je – rekao je g. Vujošević – falilo Crnoj Gori hrane, pa i za dobrih godina, a kamo li ove godine, kad je zemlju pritisla teška suša. Za 240 000 stanovnika ne dostaje hrane. Država je dosada dala 2 900 000 dinara kao zajam oblasnom odboru za ishranu siromaha.

Mi ne tražimo milostinju, zaljkućio je poslanik, tražimo otvaranje radova koji će narodu omogućiti da pošteno održi goli život. Ne poduzme li se sve što je moguće, katastrofa je neizbježna.

S vremenom crngorske teme postaju rjeđe u *Novom dobu*. One koje se pojavljuju vezane su za proslavu sv. Tripuna i

ribarstvo. Tako je u broju 291 na trećoj stranici 18. prosinca 1930. u, članku pod naslovom *Glavna skupština Zajednice Jadranskih ribara*, između ostaloga pisalo:

Zajednica Jadranskih ribara održala je jučer svoju glavnu skupštinu u prostorijama kina 'Sirius'. Skupštini je prisustvovao velik broj ribara iz svih krajeva, od Sušaka do Bara, a bile su zastupane Banska uprava, Općina, Direkcija pomorskog saobraćaja, Biološka stanica i Radnička Komora.

Predsjednik g. Markovina otvorio je skupštinu zahvaljujući delegatima vlasti, te je rastumačio ribarima od kakove je važnosti ona skupština, koja se održava baš na rođendan Nj. Vel. Kralja. Prisutni su nato odgovorili gromkim poklikom: *Živio Kralj!*

Prešlo se zatim na prvu tačku dnevnog reda: Izveštaj o radu Zajednice. Ribari su izrazili zahvalnost upravi Zajednice na ustrajnom radu za dobro ribara. Kod eventualija ribar iz Bara Niko Š. Radulović prikazao je teške prilike u kojima žive naši ribari u najjužnijem kraju našeg primorja.

U *Novom dobu* je postojala rubrika *Na letu...*, pisana na splitskom dijalektu, a potpisivana je pseudonimom Bekanot. Autor je objavljivao kratke vijesti. U broju 21 na sedmoj stranici 21. siječnja 1934. je pisao:

Bokeži se spremaju na veliko da proslave sv. Tripu. Tišćidu se šedute u kapitana Đurka, luštraju kubure, izvadile su se mondure mornarice iz armeruni i žventulaju po baraturam da izgube vonj o'naftaline.

Fešta će početi s misom, a svišit će u znaku krize... s večerom i daroviman. Čujen da će i mali 'Čoć' dobit za ovu prigodu novu kularinu.

Tripu III. sprema veliki govor: a Bogdan se pomirija s onom pećaricom šta prodaju zemičke. Sve u skladu i jubavi dočekaće ti veliki dan.

Malo po malo politička situacija u svijetu i u Evropi se promijenila, pa su udarne teme *Novog doba* postale vezane za borbe u Manduriji, o tome kako Abesinija optužuje Italiju zbog povrede međunarodnog prava, pisali su o ostavci rumunjske vlade, o građanskom ratu u Austriji i krvi na ulicama Beča, o političkom kaosu u Njemačkoj. Početkom 1941. godine izvještavalo se o njemačkim napadima na Englesku i čvrsto vjerovalo da će rat zaobići naše krajeve. Te godine prestalo je izlaziti *Novo doba*.

Stare novine su često izvor vrijednih informacija i to ne samo vezanih za određene događaje. One nam daju sliku nekog vremena, stanja u društvu, ali i promjena u načinu izražavanja i razvoja jezika. Njihov neodoljiv šarm vraća nas u neka davno prošla vremena, a na neki način nam pokazuju kako je na svijetu uvijek sve isto osim što se mijenja tehnologija.

Otočić u otoku

Samo 750 metara udaljen od krčkog središta Punta nalazi se otočić Košljun, poznat po franjevačkome samostanu, spomeniku nulte kategorije, u kojem su redovnici stoljećima skupljali i sačuvali mnoge vrijedne predmete. Na otoku se osim samostana nalaze četiri muzeja i dvije crkve: Navještenja Marijina i svetog Bernardina te tri kapelice: sv. Porodjenja, sv. Križa (sv. Jerusolima) i sv. Franje.

Tekst: **Marjana Kremer**
/Matica
Foto: **Darko Mihel**

Otočić Košljun naseljen je još u antičko doba kada je na njemu izgrađen utvrđeni ljetnikovac. Tako I dobiva ime (lat. castellum - dvorac, utvrda). Površina otočića iznosi 68.500 m², a na njemu se nalazi oko 400 biljnih vrsta. Na zapadnoj strani otočića danas se nalazi lučica kojom dominira lik svetog Franje s vukom, a koji je najčešći prikaz toga sveca, osnivača franjevačkoga reda.

Od 9. st. otočić je glagoljaška benediktinska opatija sv. Marije s trobrodnom romaničkom crkvom čiji su temelji pronađeni ispod današnje samostanske crkve. Na molbu vlasnika otoka, krčkih knezova Martina i Ivana Frankopana, 1447. godine papa Nikola V. dopušta da u samostan, koji je nakon smrti posljednjega benediktinskog opata Dominika bio napušten, dođu franjevci opservanti iz Krka. Donacijom Ivana Frankopana I njegove kćeri Marije Katarine, benediktinska crkva je povećana i obnovljena.

Neposredno do franjevačkoga samostana je crkva Navještenja Marijina dovršena

Samostanska knjižnica je najstarija i najveća na otoku Krku s fondom od oko 30.000 bibliotetskih jedinica, od kojih je do 100 inkunabula (ili prvotisk - naziv za knjigu tiskanu u Europi do 1500. godine). Njezina goleva dragocjenost je prvo izdanje latinskog prijevoda Ptolomejeva atlasa iz Venecije 1511. (jedan od ukupno triju sačuvanih primjeraka). Tu se nalazi i atlas grčkog povjesničara, zemljopisca i filozofa Strabona, tiskan u Baselu 1571. Glazbena zbirka sadrži vrijedne neumatske zapise (neuma - znak srednjovjekovnoga notnog pisma) iz 11. stoljeća i iluminirane korale (liturgijska glazba urešena zlatom izrađenim ornamentima, inicijalima i minijaturama).

Ulaz u samostan s natpisom na glagoljici Miri Dobro

1523. godine, a podignuta je na temeljima prethodne benediktinske crkve. Nad oltarom je djelo Francesca Ughetta iz 1654., najveća pomična slika u Hrvatskoj. Na samome oltaru nalazi se poliptih majstora Girolama da Santacrocea iz 1535. Uz svetog Kvirina, zaštitnika grada Krka, likovi svetog Ivana Krstitelja i svete Katarine prikazani su kao Ivan VII. Frankopan i njegova kći Katarina Frankopan.

Nedaleko od crkve Navještenja Marijina nalazi se i crkva svetog Bernardina u kojoj je smješten stalni postav sakralne umjetnosti. U crkvi

U prirodoslovnoj zbirci predstavljena je didaktička zbirka minerala, koralja, spužvi i fosila niže gimnazije koja je djelovala na Košljunu od 1894. do 1928. godine. Počeo ju je prikupljati fra Mauricije Gugić (1870. – 1946.). Predstavljen je i rad fra Berarda Barčića (1910.) koji je pomno istraživao biljni svijet otoka Košljuna i prikazao ga u svojim knjigama.

je vrijedan triptih za kojeg se smatra da ga je izradio Luca della Robbia u 15. st. U crkvi se čuva prema vjerovanju čudotvorno raspelo iz 16. st., a koje je zapravo iz kapelice svetog Jerusolima.

ZANIMLJIVOSTI

- Legenda kaže da je Puntarska draga nekoć bila veliko polje koje je pripadalo dvojici braće. Jedan od njih bio je slijep. Kada su dijelili žito, zdravi brat počeo je varati slijepog brata. Bog se zauzeo za slijepca i kada je slijepac zatražio od Boga pravdu, more je prekrilo polje, a imetak slijepca - Košljun, brdašce, ostao je nad morem. Kada je slijepi brat umirao, poklonio je cijelo svoje imanje fratrima da tu sagrade crkvu sv. Marije, da u njoj čuvaju njegov grob i mole za pokoj njegove duše. Ljubitelji legendi kao dokaz istinitosti ove predaje tvrde da je more na ulazu u Puntarsku dragu vrlo plitko i da sve do kraja 19. stoljeća u nju nisu mogli uplovljavati veći brodovi. Čak se i danas u moru mogu vidjeti dugački suhozidi za čije postojanje nema logičnog objašnjenja.
- Na otočiću Košljunu posljednje je počivalište Ka-

tarine Frankopan, jedne od najpoznatijih pripadnica te kneževske obitelji. Iako udana u Veneciji i u izgnanstvu, ona oporučno ostavlja 1.000 dukata samostanu na Košljunu uz uvjet da bude pokopana "u zemlji svojih otaca". Pokraj ulaza u crkvu i danas se nalazi njezin grob s originalnom nadgrobnom pločom. Katarina je prenesena na Košljun devet godina nakon svoje smrti, 1529. godine.

- Turističke aktivnosti u Puntu započele su već početkom 19. st. Otočić posjećuju i carica Karolina, udovica austrijskog cara Ferdinanda I., Maksimilijan Ferdinand, mlađi brat austrijskog cara Franje Josipa, rumunjski kralj Karol I. i drugi.
- Na otočiću je djelovala posujilnica (posudionica) za pomaganje i obranu siromašnog naroda od lihvara za čitav otok Krk od 17. do 19. Stoljeća.

Kroz šumovit otočić prolazi križni put u sklopu kojega je i kapelica svetog Jerusolima. Na zidovima kapelice su freske koje je 1976. godine izradio Bruno Bulić. U kapelici Porodenja su jaslice iz 1651. pa je i Hrvatska pošta 1991. izdala poštansku marku s prikazom košljunskih jaslica. Kapelica svetog Franje spominje se prvi put 1654. godine. U njoj je lik svetog Franje u trenutku preminuća. U novije vrijeme i ovu kapelicu Bruno Bulić ukrasio je freskama. Od kapele vodi pute-ljak do špilje Gospe Lurdske podignute 1914. godine.

Bašćanska ploča – dragi kamen hrvatskog jezika

Bašćanska ploča je starohrvatski spomenik, pisan prijelaznim oblikom glagoljice, oko 1100. godine. Pronađena je 15. rujna 1851. u crkvi sv. Lucije u Jurandvoru pokraj Baške na otoku Krku zahvaljujući bašćanskome kleriku Petru Dorčiću. Spomenikom je dokumentirano darovanje zemlje kralja Dmitra Zvonimira mjesnome benediktinskom samostanu. Original se čuva u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a u crkvi sv. Lucije nalazi se njezina kopija

Bašćanska ploča izvorno je bila lijevi plutej (u starokršćanskim i srednjovjekovnim crkvama mramorna ili drvena ploča u oltarnoj pregradi koja je dijelila svetište od prostora za vjernike). Sa svojim značajkama odgovara tipičnim plutejima predromaničkog i romaničkog razdoblja na hrvatskoj obali. Teška je oko 800 kilograma, visoka 99,5 cm, široka 199 cm, deblja od 7,5 do 9 cm; isklesana je od bijelog vapnenca.

Ploča predstavlja značajan izvor za povijest hrvatskoga

naroda, jezika i razvitak hrvatske glagoljice. Ona pokazuje suverenitet hrvatskoga kralja Zvonimira kao donatora zemljišnoga posjeda na otoku. Godine 1851. župnik Petar Dorčić pronašao ju je ugrađenu u pod crkve te je o tome upozorio Ivana Kukuljevića

Sakcinskog nakon čega počinje njezina restauracija i pokušaji čitanja njezina teksta. Najpoznatiji istraživači Bašćanske ploče su: Ivan Crnčić, Franjo Rački, Branko Fučić i Eduard Hercigonja.

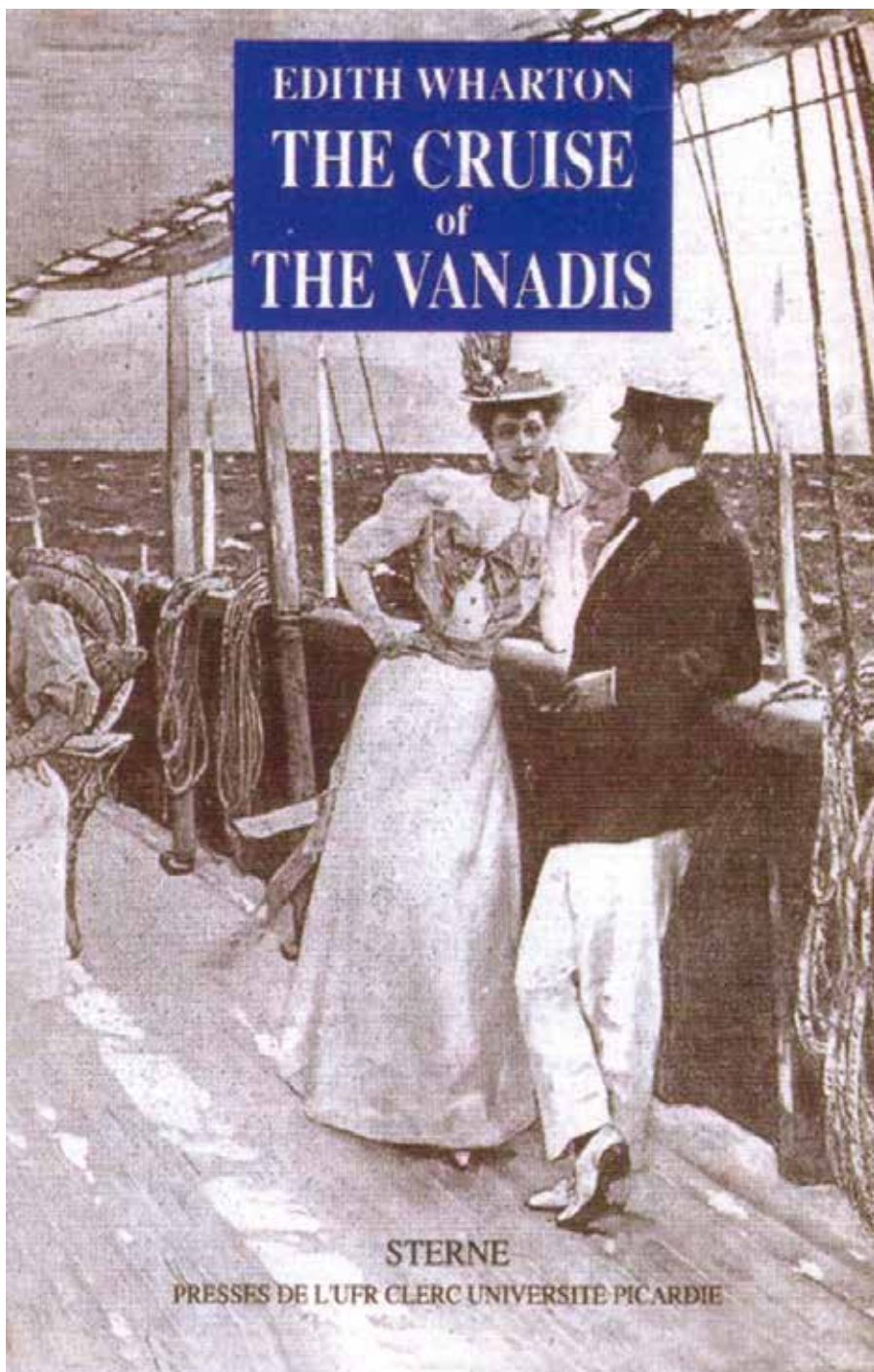
Istaknuti hrvatski jezikoslovac Stjepan Ivšić nazvao ju je dragim kamenom hrvatskog jezika. U samoj Bašćanskoj ploči navodi se da je kralj Zvonimir darovao zemljište u prošlosti (v dni svoje). Crkva je zidana u vrijeme opata Dobrovita koji je živio u vrijeme kneza Kosmata koji je vladao Krajinom oko 1116. godine. Uzevši u obzir romanička obilježja same ploče, smrt kralja Zvonimira 1089. godine i vladavinu nad Krkom, Bašćanska ploča može datirati oko 1100. Godine.

Transkripcija 13 redaka Bašćanske ploče na latinici, prema Branku Fučiću

Prijepis na suvremeni standardni hrvatski jezik:

Ja, u ime oca i Sina i Svetoga Duha. Ja opat Držiha pisah ovo o ledini koju daje Zvonimir, kralj hrvatski u dane svoje svetoj Luciji. Svjedoče mi župan Desimir u Krbavi, Martin u Lici, Piribineg u Vinodolu i Jakov na otoku. Da tko poreče, neka ga prokune i Bog i 12 apostola i 4 evanđelista i sveta Lucija. Amen. Neka onaj tko ovdje živi, moli za njih Boga. Ja opat Dobrovit zidah crkvu ovu sa svoje devetero braće u dane kneza Kosmata koji je vladao cijelom Krajinom. I bijaše u te dane Mikula u Otočcu sa svetom Lucijom zajedno

VANADIS

Parna jahta od 333 GT, dugu 51 metar a na kojoj je bilo uposleno 16 članova posade, sagrađena je 1880. u brodogradilištu Ramage & Ferguson u Leith-u kao škuna, čelični jedrenjak sa dva jarbola.

Izvor: **Arhiva Nevena Jerkovića**

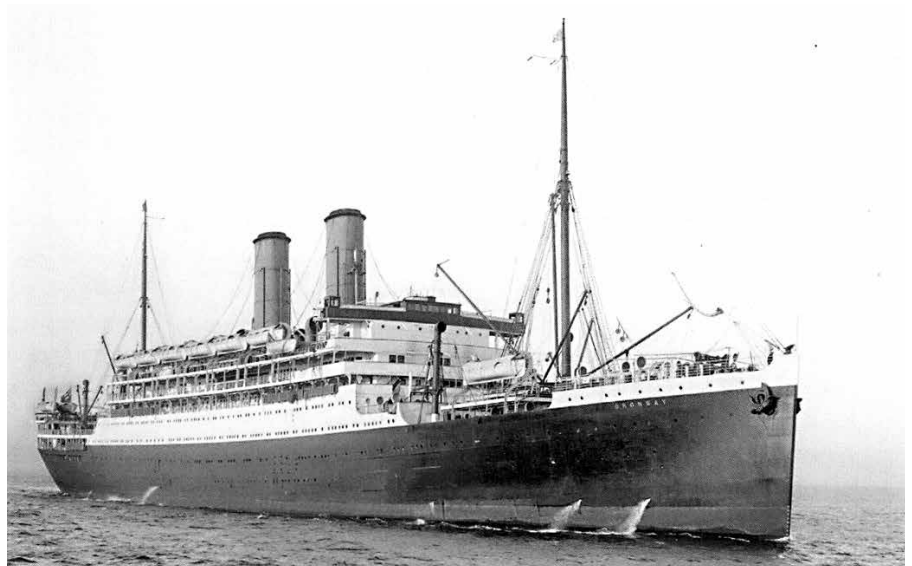
Američka spisateljica Edith Wharton, prva žena dobitnica prestižne Pulitzerove nagrade, koju je dobila 1921. za novelu „The Age of Innocence” (Doba nevinosti), voljela je putovati Europom, a na tim je putovanjima često bilježila i putopisne zapise. Tako je iza nje ostao i putopis „The Cruise of Vanadis”, napisan tijekom njena tromjesečnog kružnog putovanja britanskim jahtom VANADIS Sredozemljem 1888. godine.

Vrijeme je to prvih početaka kružnih putovanja koja su se, još uvijek u nedostatku za toposebno preuređenih putničkih krstaša, uglavnom organizirala luksuznim velikim

jahtama i za manje skupine dokonih bogataša.

Supružnici Wharton i nekolicina prijatelja su za 4 tisuće dolara unajmili parnu jahtu VANADIS, te za cijelo četve-romjesečno putovanje iz New Yorka i natrag te boravak u Europi ukupno platili 10.000 američkih dolara. Po dolasku u Francusku, zaputili su se iz Pariza u Marseilles odakle su brodom VILLE DE MADRID 17. veljače otplovili za Alžir. Tu su se sljedećeg dana ukrca-ali na VANADIS, parnu jahtu od 333 GT, dugu 51 metar a na kojoj je bilo uposleno 16 članova posade. Sagrađena je 1880. u brodogradilištu Ramage & Ferguson u Leith-u kao škuna, čelični jedrenjak sa dva jarbola.

Whartonovo društvo se oti- snulo iz alžirske luke 22. ve- ljače na kružno putovanje koje će ukupno trajati 82 dana iti- nererom Alžir - Oran - Tunis - Malta - Siracusa - Messina - Palermo - Miloš - Santorini - Rodos - Tinos - Patmos - Chios - Izmir (Smirna) - Lesbos - Iero (Mt. Athos) - Pirej - Korint - Kefalonia - Ithaca - Krf - Kotor - Dubrovnik - Korčula - Split - Zadar - Ancona.

Edith Wharton je veoma za- nimljivo opisala svoje dojmo- ve, među kojima nas posebno intrigiraju oni zabilježeni u našem bližem okruženju. Tako navodi dojmove iz Kotora: „Rano ujutro smo otputovali iz Krfa za Dalmaciju gdje zapo- činje zadnje poglavlje našega putovanja. Iz Kotora je put do Cetinja trajao 5 i po sati. Sta- novništvo je jako siromašno, stanovi diplomatskog osoblja nisu u standardu života civili- ziranog svijeta, jer Cetinje nije imalo dobre uvjete za život.”

I dojmove dolaska u Durov- nik je zanimljivo pročitati jer su „...uplovili u grušku luku prepunu austrougarske vojske i plovila, prizori koji su pod- sjećali na Maltu. U luci pored usidrenog broda je bio veli- ki platan omeđen kamenom ogradom.” Društvo se kočijom vozilo iz Gruža do jedne milje udaljenog Dubrovnika vozeći se kroz šumovitu dolinu i pre- ko visokih litica. Stradun je bio popločan kamenom i izuzetno čist. Šetajući u razgledu trgo- vačkih izloga bili su ugodno iznenađeni čistoćom, suncem okupanim gradom i narodnim nošnjama seljaka iz okolice.

Završetkom kružnog putova- nja u Anconi, Whartonovi su ostali još neko vrijeme u posje- ti nekolicini europskih metro- pola te se potom vratili u New York.

VANADIS se nekoliko puta kasnije zaputila u Jadransko more, o čemu svjedoče doku- menti iz 1892. i 1894. u koji- ma stoji da je jahta „zazviždala iz Gruža i Korčule put Splje- ta”. Osim što je VANADIS bila rekvirirana za vrijeme Prvog svjetskog rata, kasnije o njoj nema pouzdanih podataka, jedino što se sigurno zna je da je 1925. otpisana iz Lloyd Re- gister of Shipping.

In memoriam

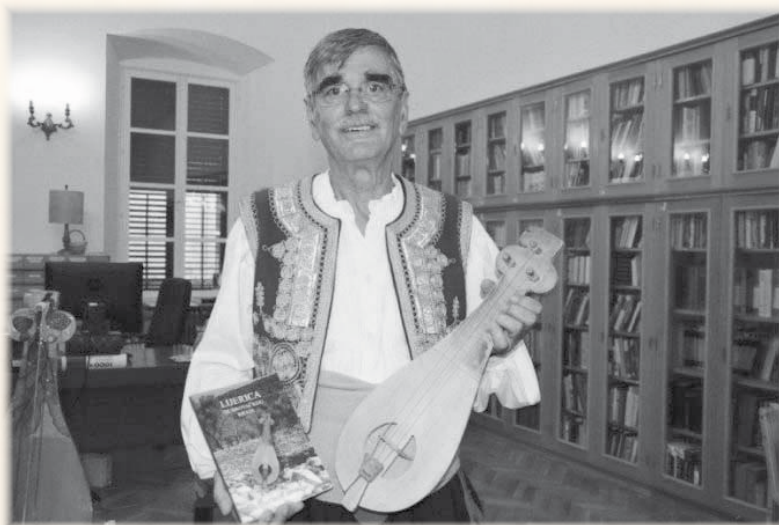
Đorđe Begu

(1945 - 2023.)

U 78. godini života napustio nas je Đorđe Begu - Đoko, dubrovački glazbenik i dugogodišnji lijeričar Folklornog ansambla Lindo, nekadašnji član klape Maestral te pridruženi član klape Kaše.

Đorđe Begu rođen je 1945. godine u Kotoru, gdje je završio glazbenu školu. Učio je violinu kod prof. Nikše Čučića i gitaru kod Antuna Homena u kotorskoj Muzičkoj školi. Svoju bogatu glazbenu karijeru razvijao je u Dubrovniku nastupajući diljem svijeta kao stalni član, a kasnije i glazbeni rukovoditelj Folklornog ansambla Lindo. Uz ove funkcije, od 1980. godine bio je i član klape Maestral, a djelovao je i kao pridruženi član klape Kaše. S posebnom ljubavlju njegovao je tradiciju sviranja lijerice koju je naučio i izrađivati. U izdanju dubrovačkog Ogranka Matice hrvatske predstavio je 2017. godine knjigu „Lijerica dubrovačkog kraja“ kao krunu cjeloživotnog proučavanja i rada na tom instrumentu.

Čitav svoj radni vijek proveo je u Lindu, a na svečanoj akademiji u povodu proslave 50. obljetnice od osnutka Linda Đorđe Begu

primio je zlatni prsten s ugraviranom lijericom u znak zahvalnosti za sve što je učinio za Lindo. Ostat će zapamćen kao vrstan glazbenik na više glazbala, a ponajprije ćemo ga pamtiti po njegovom specifičnom načinu sviranja lijerice, glazbala koje je obilježilo njegov život. Lindo i danas u svom repertoaru ima više djela koje je dundo Đoko obradio za koreografije i potrebe ansambla. Kada su ga jednom prigodom pitali je li Lindo njegov život, odgovorio je: „Nije! Tu sam proveo više od pedeset godina. Lindo je više od života!“

Nakon osnivanja Hrvatskoga građanskog društva

Crne Gore 2001. godine prvi susret s Bokeljima u Dubrovniku bio je s Đorđem Begu, tadašnjim predsjednikom Bokeljske mornarice u Dubrovniku i voditeljem Folklornog ansambla Lindo.

U 2007. godini HGD osniva glazbenu sekciju po ugledu na mandolinski sastav „Sanctus Domnio“ iz Splita i angažira Đorđa Begu za instruktora. Kasnije taj sastav prerasta u mandolinski orkestar koji je nazvan „Tripo Tomas“, po poznatome kotorskom kompozitoru.

Đorđe Begu surađivao je i dao svoj doprinos u afirmaciji Međunarodnog festivala klapa u Perastu.

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe. Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

- U katedrali sv. Tripuna u Kotoru
- U uredu HGD CG
- U Tivtu u uredu Hrvatskoga nacionalnog vijeća
- U Župnom uredu sv. Nikole na Prčanju

Tiskanje časopisa potpomogli:

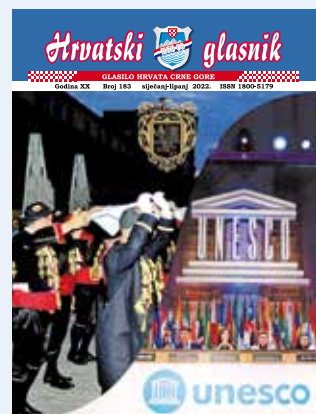
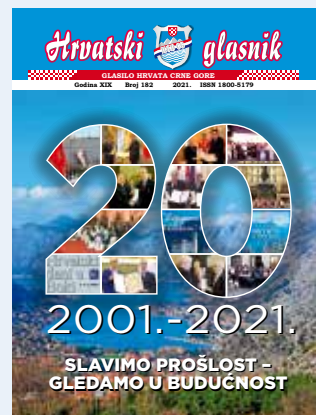
- SREDIŠNJI DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN REPUBLIKE HRVATSKE
- DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA
- FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

MEDIJSKI PARTNERI

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

INA

CRNA GORA

Croatia Airlines
Rim
Venecija
Vueling
Rim
Volotea
Venecija
easyJet
Milano

Izravni letovi iz Dubrovnika!

Croatia Airlines
Düsseldorf
Frankfurt
Lufthansa
Frankfurt
München
Eurowings
Berlin
Düsseldorf
Hamburg
Hannover
Stuttgart
EasyJet
Berlin
Air Berlin
Düsseldorf
Transavia München

easyJet
Edinburgh
London
Bristol
British Airways
London
Monarch
Birmingham
London
Jet2.com
Belfast
Edinburgh
Leeds
Manchester
Newcastle
Nottingham
Norwegian
London
Thompson Airways
Bristol
Glasgow
London
Manchester
Newcastle
Birmingham

Vueling
Barcelona
Iberia
Madrid
Norwegian
Barcelona
Madrid

SAS
Kopenhagen
Oslo
Stockholm
Norwegian
Bergen
Helsinki
Kopenhagen
Oslo
Stavanger
Stockholm
Trondheim
Finnair
Helsinki

Croatia Airlines
Pariz
Nica
easyJet
Lyon
Pariz
Toulouse
Volotea
Bordeaux
Nantes
Marseille
Transavia France
Pariz

DUBROVNIK AIRPORT
ZRAČNA LUKA DUBROVNIK

✉ headoffice@airport-dubrovnik.hr / ☎ +385 (0) 20 773 100 / 📠 +385 (0) 20 773 322

A ŠTA ČEŠ TI DANAS DA SPREMAŠ?

Ne brini, imamo ideju!

Svje e, provjereno
dobrog kvaliteta i
uvijek po dobroj cijeni!

Meso svih vrsta
eka te u Idei!

IDEA

ZG

CROATIA
Full of life

ZAGREB

GRAD KULTURE / CITY OF CULTURE

pogledajte poslušajte osjetite / see listen feel

ISKORISTITE
MOGUĆNOSTI
KOJE VAM PRUŽA
ZAGREB CARD

USE THE
POSSIBILITIES
OFFERED BY
ZAGREB CARD

tel. + 385 (0)1 481 40 51

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA
ZAGREB TOURIST BOARD

infozagreb.hr